

Tartu Riiklik Ülikool  
NSVL ajaloo Kateder

Aime Öngo

Tartu üliõpilaskonna sotsiaalne  
ja rahvuslik koosseis a. 1908 - 1917

(Diplomitöö)

Tartu 1951

Sisukord:

Eessõna . . . . . lk 4  
Sissejuhatus . . . . . 10.

I. Üliõpilaste osa tsarismaa ajast võit-  
luses 1908 - 1917. a.a. . . . . 15

II Ülevaade Tartu üliõpilaskonna sot-  
siaalselt ja rahvuslikult koostisest  
Stolõpini vabavõim perioodil 1908-1912. . . . . 32

III Andmeid Tartu üliõpilaskonna sot-  
siaalset ja rahvuslikult koostisest  
revolutsioonilise liikumise tõusu aes-  
tail I imperalistliku maailma sõja  
eel 1912 - 1914. . . . . 54.

IV Tartu üliõpilaskonna rotiaalne  
ja rahvuslik koostis I imperia-  
listliku maailma sõja algusaastail  
1914 - 1915. . . . . 65

V Tartu üliõpilaskonna sotsiaalne ja rahvuslik kaostis vabariigirevolutsiooni eel-aastal ja vabariigirevolutsiooni päevade ning oktoobrirevolutsiooni ettevalmistusperioodil 1916-1917 ..... 76

- 1.) Tartu üliõpilaskonna sotsiaalne koosseis needeldel ajal perioodil ... 77
- 2.) Tartu üliõpilaskonna sotsiaalne koosseis teaduskomitee 1916.a. .... 84
- 3.) Tartu üliõpilaskonna rahvuslike koosseis 1916.a. .... 98
- 4.) Ülevaade Tartu üliõpilaskonna rahvuslikest koosseisist teaduskomitee 1916.a. .... 103
- 5.) Tartu üliõpilaste sotsiaalse koosseis rahvuste järgi ja rahvuslike koosseis sotsiaalsete rühmituste järgi 1916.a. .... 111

VI Lõppsõna ..... 118

Kamitatuud kirjandus ja allikad ... 127.

## Eessõnad

Tartu ülikooli läheneva 150. aastapäeva ul on väge aktuaalse tehtumise ühisandeks Tartu ülikooli ajaloo uurimine. Käesolev Tartu üliõpilaskonna (1908-1917.a.) sõtvaalset ja rahvuslõkke koosseisu analüüsiv töö peaks olema abimaterjaliks Tartu ülikooli ajaloo koostamisel

Käesolev töö tõidaks oma ühisandele kindlasti paremini, kui oleks võimalik oludel ära kaamtada kõiki antud küsimuse lahendamiseks vajalikke materjale. Kuul arjõle, et ENSV Riiklikus Ajaloo Kerkakirjoris säilitatava "Tartu ülikooli" fondi materjalid on neil lõpukult koonstatemata, ei võimaldandel antud üldse ülevaadet seelä tooks vajalikest materjalidest. Ka arhivitöötajel ei seemtud autorit materjalide valikus aidata. Peamiselt põhineb käesolev töö RAKA "Tartu ülikooli" fondis säilitatavatele ülikooli, üliõpilaskonnade koosseisude" ja "ülikooli aastamanneti" andmetele, millest alljärel antud teema

reisimise kohta on need küllaltki olulisi punkte-  
 ni. Nii punktsioonid üliõpilaste "Doklady uoone'sta-  
 des" täiesti andmed üliõpilaste sõjaväelise jä-  
 ristolu kohta 1908-1912. aastani "üliõpilaste aaste-  
 aruanne" on teadud need statistilised  
 tabelid üliõpilaste seisusliku jaotuse kohta,  
 kusjuures neis tabelis on ühte lühikesel koost-  
 elatud mõtne seisuse erandijel (arvadeani-  
 mid ja vanuseid; aadlused ja ametnikud jne)  
 Sellise jaotuse põhjal on, reeglina õigesti  
 marksistlikult klassi jaotusest, võimalik kind-  
 laks määrata iga kollektiivi seisusliku üti-  
 vitude täpsusest aruandis vahetada.

Mõnel määral parem on olukord 1912-1916 a.  
 üliõpilaste sõjaväelise koostise kindlaks mää-  
 ramisel. Nende aastate "Doklady uoone'stade"  
 erand iga üliõpilase ja ameti või seisu, mil-  
 le järgi on võimalik täpsusest statistilisi  
 andmeid esitada. Kuid ka siin erand  
 nuni raskusi tänapäeva ühiste järgi sõjaväe-  
 sete kihtide ja klassi jaotuse väljerepresentatsioonil;  
 punktsioonid võivad protus ametnike, talupo-  
 ge, vaimulike jät "seisuste" jões võrgemete  
 ja meelalammate ühiskondlike kihtide vahel  
 ( kõrgemad ametnikud ja värvametnikud jne)  
 Siin teades eeltoodud punktum allõh-

materjalide osas, on tavaliselt teinud võimaluse  
 eritada täpselt intereedit kolleegse Tantsu üli-  
 õpilaskonna sõbraldest koosseisust Täne-  
 päeva mõttes, paratamatult tuleb põhiliselt  
 jätta kaasa ka "Hilisele" jaotuse  
 juures, põlvitades selle võimaluse järele min-  
 duks: kinnitades üldpõhise maa- ja põlluklas-  
 siifikatsiooni seisukohalt, uskvalt näidates, milliseid  
 olulisi üliõpilaskonnas antud momentide  
 progressiivseid, millised reaktiivsed  
 kavad.

Veel halvem kui sõbralise järeleand-  
 mete osas, on olukorrad üliõpilaste rahvusliku  
 koosseisu andmete osas. Üliõpilaste rahvus-  
 lise koosseisu kohta võtavad otsused  
 andmed ainult 1916. a. "Hilisele komisjonis"  
 kõigi varemalt aastate kohta järeleand-  
 lised andmed teinud. "Hilisele" aastamõõtmis-  
 tunde andmetel tabelil üliõpilaste jaotusest  
 uurimistunde ja kodukubermangude järgi,  
 millised materjalid mõnel määral eritades  
 üliõpilaste rahvusliku koosseisu täp-  
 lise tabelil (vene, poola, juudi, ameer-  
 ica ja kumma rahvusest üliõpilaste puhul,  
 sakslaste, eestlaste, lätlaste osas veel andmed  
 selgust ei anna, soon tuli teinud sõbralise  
 järeleandmete, millised andmed

esmised "Töralikus koosseisudes" alles 1912. st aastast  
 alates) 1914. ja 1915. aastate üliõpilaskomitee rah-  
 mused kokku koosseisu õnnestus selgitada 1916. a.  
 üliõpilaskomitee nõudlemisel 1914-1915. aastate  
 komisjoni tegev, kumme enamuse 1916. aastal Tartu  
 ülikoolis. Oppimeest üliõpilastest olid komi-  
 pojad juba ka kahel ulneval aastal. Võelle-  
 misel tehtas raskusi: see asjolu, et 1916. aasta  
 üliõpilaskomitee võrdel on kaotatud teaduskommi-  
 ti alfabeetris järjekorras, varemaste aastate komi-  
 teed on aga alfabeetris järjekorras nagu üliõpi-  
 laskomitee ulentuses. Kuid komi-õnnestus enam-  
 vähem 1914. ja 1915. a. rahvuslikust koosseisust  
 intereedid seada.

Eeltoodud asjoludest tingituna ongi käes-  
 olivas teos 1908-1912. aastate üliõpilaste nõuval-  
 se ja rahvusliku koosseisu käsitlus võrdlemisi  
 pealiskaudne ja ebataiuslik. 1912-1916. aastate  
 üliõpilaste nõuvalse päritolu küsimus on enam-  
 vähem lahenduse leidnud, kuid 1912-1914. aas-  
 tate üliõpilaste rahvusliku koosseisu selgitami-  
 sel esmised raskused tulnud. Kõige pare-  
 maid nõuvalsi annavad 1916. a. "Töralikus  
 koosseisus" esmised andmed, millest tingi-  
 tuna ongi käesolevas teos 1916. a. Tartu üli-  
 õpilaskomitee nõuvalse ja rahvusliku koosseis-

su kinnus lüüdnud kõige põhj. loomad  
kärtsust.

Käesoleva töö eesmärk on näidata 1.) millistele  
ühiskondlikele sihtidele oli nõuandlastel  
kavanduse seadmine toetamiseks Tartu ülikoolis.

2.) veel tähtsam eesmärgena: selgitada sotsiaal-  
se ja rahvusliku koostamise beasil, kinnoid oli  
Tartu üliõpilaskonnas juba revolutsiooni-  
lise liikumise ja keesumiseks kuni kaaluloh-  
lemiseatliku submanirevolutsiooni ja kuni-  
võrd edasvõts revolutsiooniliseks liikumise-  
seks sotsialistliku revolutsiooni muinas.

Selle kinnimise põhj. loomad lähendamise-  
ks olime vajalik lähemalt tutvuda  
Tartu üliõpilaskonna revolutsioonilise liikumise  
materjalidega Riiglikus Arjale Keskaast-  
nis, kinnid kahtjaks si nõuandlastel  
teo autowl isiklikult ligi peeseda ei pu-  
di kinnidvatele revolutsioonilise liikumise  
materjalidele. mõnel meerial autowl  
selles kinnimises üle vaadatud seada kaas-  
ajad ajeleht materjalid ja sus. Ea Jause-  
ni välj. kirj. täiel RAKA-s lüüdnud test.  
Lõundee kubermangu kantselei ja Tartu Põlt-  
seivalitsuse fondidele materjalidest. Kinnid üldi-  
selt not ajeleht materjalid, kus näha näp. ronele.

liselt määratakse üliõpilaskõnnuise hüvitusi;  
 kui ka juurde näiljõujustusel, millisel ei ol-  
 mel kangelthi täielikuel ja olud täiesti mate-  
 riainevõrre olekus, siinunde korvate, "Tan-  
 tu. Ülikaali" fondis leedulvate üliõpilaskõnnuist  
 pundelevate materjalele kättesaamatust.  
 sellist toigituna tulebki keesolevas toos lep-  
 pda kallis tunkloku abimaterjale üliõpi-  
 laskõnnuise hüvituses ja pordude andes  
 osa ainult sootvalse ja rahvusliku päit-  
 ole pinnal tehtavate oletustega.

## Sissejuhatus

Ajavahemikus 1908 - 1917, millena laagerad käesoleva töö materjalid, toimus NSVD ajaloo seisukohalt rida tähtsaid sündmusi.

1905.ada aasta kodanlike-demokraatlike revolutsioon Venemaal, milline oli kaasa tõmmatud laialdasi rahvahulki väga mitmesugustest sotsiaalsetest kihtidest, oli 1908.ada aastaks täpikult maha muritud ja asendatud reaktsiooni määratlemisega. Juba revolutsiooni tõusperioodil oli osa revolutsiooni kaasaajajadest — liberaalse kodanluse seast nn. kadetid — peale 17. oktoobri manifesti, milles nad nägid oma ideaalide täitumist, reetunud revolutsiooni, asudes aktiivselt toetama tsarivalitsust võitluses revolutsiooni jätkajate vastu. Snn. Stalin kirjutab selle kohta: „Sel ajal kui rahvas võitleb, sel ajal kui töölised ja talupojad valavad vere, et kukutada reaktsiooni, sõlmivad kadetid liidu reaktsiooniga, et ohel-

daada rahva revolutsiooni.

Revolutsiooni transpordid hakkavad ka revolutsiooni kaasajooknikud väikekodanlikest ja intelligentlikest kihtidest järk-järgult revolutsiooni vastu jahtuma, mis reaktiooni saades muutub lausa paaniliseks põgenemiseks revolutsiooniplatvormilt. Revolutsioonist transpordist ebateadlikemate tööliste ja talupoegade hulgas aitarid õhutada ka menüüside poolt levitatavad „otzornistlikud“ ja „libvikaatorlikud“ meelealud.<sup>2)</sup> Sellises olukorras ei kujunevad reaktioonile kuigi raskesti amela libvikaatorina revolutsiooni poolt tsarivalitsusele pealeantud mõõndlusi ja taastada riigis enam-vähem „kindel kord.“ Kuid „rahva“, mis reaktiooni poolt saraortati oli ainult näiline ja ajutine. Bolševikud demin jahtimisel ei olund hetkekski lakanud uskumast revolutsiooni taastõususe ja amord selleks rahvamassides ettevalmistamisi tegema. Bolševike tööd revolutsiooni taastõusu ettevalmistamisel masside seas kergendas tsarivalitsus ise amur polotikaga. Tämmuslik reaktioon, milline oli rahvamassid alguses revolutsioonist umale peletanud, üha tugevnes ja väljakaunatematumaks muutudes,

1) V. Stalin, Teosed 2. r. lk. 24

2) ÜK(Ü) Pajalugu lk. 109 ja 110

omandas vastupidalise mõju — muutus revolutsioonini muumitejast selle õhutejaks. Bolševike poolt säilitatud revolutsioonisele pani kõrgema sөөd reaktsoonitüüpi all, mis noores leena mündlustega 1912.a. aprillis löid elava legina loitma, kuulutasid revolutsioonilise liikumise uut tõusu. „leena püüpanquid mürdnid vaikimise jäe ja rahualokumise jögi hakkas loituma. Haldas loituma!... Kõik see, mis maegures režiimis oli halba ja hukatuslikku, kõik see, mida pödes paljuktannatamud Venemaa — kõik see kogunes kokku ühte fakti, leena mündlustesse. See aligi põhjuseks, miks just leena püüpanquid amturrod streikide ja meeleavalduste signaaliks.“<sup>1)</sup>

leena mündlustega ralleandunud revolutsioonilise liikumise laone seeres tohutu kiirusega üle kogu Venemaa, peismedes üha suuremaks ja ähvardavamaks ennustas ne juba 1914. ndaks aastaks 1917. nda aasta mündlusi.

I imperialistliku kaaritmaröjg puhke mure lükas rahva poolt tsarismile määratud meenatuse elluvõtmise ajutiselt edasi. Söjoluksid võimaldas tsarivalitsusele oma vastast nõrgendada: vana teadlok töölistades mobiliseeriti

---

<sup>1)</sup> J. K. Stalin, Teosed 2. k. lk. 233

rindele, tehaseme ammid näis kadalikud elemen-  
 did, mille tagajärjel revolutsiooniline lookumme  
 sõja algul varbus. Kuid mitte kauaks. Juhitlon-  
 na reetmisest ja askamatuses tingitud kaotu-  
 sed rindel, äärmiseni võetud bürokraatiline loo-  
 kumme ametiametustes, millest tingituna sõjaväe  
 varustamine kõige vajalikumaga oli äärmiselt jum-  
 dulik, raskimata undelühedaste alade elanike  
 evakueerimisküsimuse lahendamiseks, ja lootuse-  
 tult võlts majanduslik olukord töötavate mas-  
 inde seas tagalas — kõik see paljastas tsaris-  
 mi mädanuse nel reljeefsemalt, kui tema rahn-  
 aigne poliitika, niivõrdades usha tsarisuivas-  
 tu peaga kõrgis rahvakihtides. Isegi aadelid ja suu-  
 kodanlused ei alust enam rahul kujunenud olu-  
 korraga, kuid need nägid sulle lahendamiseks koo-  
 pis erinevat tüel rahvamasside poolt valitust.

Üldise rahulolematuse pinnal algas uus re-  
 volutsiooniline lookumise tõus mis tagalas mi-  
 ka rindel, mis keskuses mi ka äärmast. Se-  
 da tõusvat ülevõimelist tõus ei sunnud  
 tsarivalitsus enam neofistada, ei sunnud se-  
 da peatada ka aadlikud ja suukodanlused  
 oma püüetega olukorda "oma moodi" lahend-  
 da. Rahvarevolutsioon tõukas need koos nen-  
 de repressiividega tult kõvale ja tõotas oluko-



# I Üliõpilaste osa tsarismivastases võit- luses 1908-1917. a.

Piirdumise asemel Tartu üliõpilaskonnan oasge ei annaks meile õiget pilti antud küsimuses, sest need huvitaval ajal moodustas Tartu üliõpilaskond ainult ühe osa tevikust — vene üliõpilaskon-  
nast, millel oma progressiivses osas kujutas  
omajärgest ühiskondlikku jõudu, kellele ajalo-  
kõrgus tuli juba arestada kuni ühe olulise koupo-  
nendilise üldises tsarismivastases liikumises.  
Tartu üliõpilased olid üheks peamendiks selles  
võitluses.

Kuni Tartu ülikool veel mõeldumisel seijundi  
80. veldi aastatevini oli jüriimel tseei Venemaa  
teistest ülikoolidest vulgi reaktiivseme  
konnaldusega puht-baltisakra aadelliku era-  
ülikoolina, siis 1895. aastal sira üli venemaa lise  
ülikooli põhimääruse kehtestamisest alates, hak-  
kab Tartu ülikool järk-järgult muutuma ana  
ilmult Venemaa teiste ülikoolide sarjaks  
vene teistest kubermangudest pärinevate üliõpi-  
laste arv tõusis pidevalt, sellas astas murel  
määrul laasa ka Tartu ülikooli mites 1897.  
aastal kehtestatud soodustav määrus, mis ku-  
bas võsta võrsese ülikooli naisimlase semina-

side I järgi lõputumistest ja lõpetajad. Ka ei nõutud soon kuni rangelt juhtide ning poolakate re-  
 leprotsendist kinnipidamist. Nõist reolustidest  
 tingituna Tartu üliõpilaskonna rahvuslikus koos-  
 seisus saavutavad vene üliõpilased peatelt esi-  
 koha, samuti on soon juhtide ja poolakate arv  
 suurem kui teistes vene ülikoolides.

See teasirealitse reolustar polotika vene-  
 lastest kehremate kohtide (nõuvaline nõuvaline  
 lõpetajate nõuval) ja väike rahvast elementide sis-  
 seroolus Tartu üliõpilaskonnas talli endale  
 kehjelõkku: sest just need need elementid,  
 tõrjeldes teasirealitse toetava baltiaadli tege-  
 plaanile, saad peanisteks üliõpilaskonnas  
 kandjateks Tartu ülikoolis. Seega oli üle vene-  
 maaline üliõpilaskonnas tugev nõuval ühe  
 me tugeva rahvusvõlde võuval.

Üliõpilaste rahvustate põhjustajaks oli teas-  
 irealitse nõuval režiim, mille all ägged töö-  
 listkannid kõuval need nõuval mitmed teised vene-  
 maale üliõpilaskonnas kohtid: väike kodanlus, nõuval  
 ja eranduste väikeametnikud, nõuval osa keh-  
 mist kodanlust, eniti kodanluse kehmitel osa:  
 õpetajad, arstid, advokaadid, üliõpilased ja üliõ-  
 lase õppurid, milledest võuval (üliõpilaste ja  
 õppurite) inimvõuval ja nõuval teinud

1) V. Stalin, Teosed 1. k. lk. 21.

süstemaatiliselt alla muniti tsaari Venemaa õp-  
 peametustes, kus noormehi ei kohandatud mitte tea-  
 duste templid, "... vaid näbrikut, mis valmistab  
 ebariistustatud üliõpilasmannist riigile  
 vajalikke ametnike kampa." <sup>1)</sup> On arusaadav,  
 et selline reaktiivne käitluspoliitika juudi  
 kutsuma välj rahvuse kodanliku intelli-  
 genti seas, tõugatus need üldise revolutsioo-  
 nise liikumise tounnomentidel sellega kaa-  
 sa minema. "Kõrvald inimesed," kirjutas Lenin,  
 "intelligents" ülesse peab tõugimata välj astu-  
 ma absolutismi metsiku poliitilise murve  
 vastu, mis taga kiuseb võtet ja teadust, kuid"  
 kirjutas Lenin edasi, "selle intelligenti arelised  
 huvid soovad teda absolutismiga, kodanlusega,  
 minnaad teda alama ebariistkondel, sõlmima  
 kompromisse ning minna oma opositsioonilise  
 ja revolutsioonilise vaimu kroonpalle või prot-  
 sentidest või dividendidest asuseemise eest." <sup>2)</sup>  
 Sellise ületubki liberaalse hävitlaskome taan-  
 dumine revolutsiooni portraavidelt revolüt-  
 iooni laupspervaadole kaas teiste ebariist-  
 late revolutsiooni karasjokrihuteja väike-  
 kodanlikest kihtidest, kes on juba oma laonult  
 kahepalgelised "... kaldudes ühelt poolt  
 proletariaadi ja demokraatismi poole, kaldub ta

1.) B. Lenin, Cor. mon 5. lk. 272

2.) B. Lenin, Valitud teosed 1. lk. 102



poeg, väärismetria j.t.) jures, kelle kodune eluolud  
 oma olemuselt on saanud väetke kodanlõk. Teisest  
 küljest ei ole üliõpilased veel saavutanud ko-  
 danlõku intelligentina, mingimugust ühiskond-  
 likku positsiooni, mis muudaks need ümber  
 oma apolitsooni ja revolutsiooni rindu krooni-  
 palga eest. Seda üliõpilaskonda (mis oleks radi-  
 kaalset osa temast, sest aadelliku ja vana kodan-  
 liku päritoluga üliõpilaste vahel ei loetu üld-  
 se revolutsioonilise liikumise) tuleb vaadelda  
 mõnes mõttes erineva ühiskondliku kihina, kes  
 on osaliselt rahandusel unneõnne pärandist  
 (sotsiaalsel päritolul põhinev) ja ei ole veel ahelda-  
 tud tuleviku karmimõistmise (sotsialismist ja kapi-  
 talist sõltuva kodanliku hantlasena). Seejärel  
 „... keldubki üliõpilaskond kui koolinoormes,  
 kuni ta ei ole veel saajunud elumisse ja annud  
 seal teatavale hõndale ühiskondlikule positsio-  
 nile, võtke rohkem seluliste teotluste poole, mis  
 kultuuril teha võtlemas vabaduse eest.“<sup>1)</sup>

Etõeldust oleme ralt kirjutanegi olukord selli-  
 seks, et revolutsiooni taandudes, kui liberaal-  
 suse kodanlõku ja väetke kodanlõku kumalised  
 „isad“ taganesid revolutsioonist ja püüdsid  
 Asearuga rahulikult kokku leppida, nende

„poijed“ ülikoolides analaasidel selgesti soovitud  
 uusi aktsioone venemaa rahvalduse altale,<sup>1)</sup> otu-  
 taolis jatkata tsarismistast revolutsioonilise võit-  
 luse tuel, ühineelus proletarvaelise VSOTP mini-  
 maalprogrammi kandva lipu alla, võitluseks  
 kodanlik-demokraatlike vabaduste eest.

Ka Stolõpini reaktsioon ei munda kustutada  
 üliõpilaskonna revolutsioonilisi traditsioone.  
 Üliõpilaste rahutused kataba selasi kõrgisve-  
 nemee ülikoolides ja need rahutused ei toi-  
 nu ealdatult, need nende vahel näeb ole-  
 vat roole. Tartu ülikooli osas on konkreetelt  
 trada 1908. aastal suuremast streigi lohkumiseest,  
 mis sai alguse 23. septembril üliõpilaskoosolekult,  
 kus  $\frac{2}{3}$  üliõpilaskonnast hääletas loengute streigi  
 läbiviimise poolt. Streigi vastu astusid erami-  
 kus baltisarklastest üliõpilased, mistõttu õnnestus  
 loenguid jatkata unteaduskonnas, kus seisa  
 üliõpilased domineerivad. Teistes teaduskondades  
 õnnestus loengute pealdamine üliõpilaste mittekohale-  
 stumise tõttu võimatuks.<sup>2)</sup> Streiki ei muut-  
 nud murje ajaks ei Professorite Nõukogu maant-  
 mised,<sup>3)</sup> ega ka algavad läbiviimised ja ar-  
 teerimised üliõpilaste hulgas.<sup>4)</sup>

1.) B.U. Arhiv, Coz. mov. 6. lk. 64

2.) „Postimees“ 10. 29. IX 1908.

3.) „Postimees“ 11. 30. IX 1908.

4.) „Postimees“ 14. 3. X 1908.

Tartu üliõpilaste loengustreigi seostatusest üleva-  
maalise üliõpilaskoostkonnisega seame andmeval  
sises 6. okt. toimunud üliõpilaskoosolekuga, kus  
otsustati streiki mitte enne m. lõpetada kui üle-  
võimelise üliõpilaskonverentsi selles küsimuses  
oma otsuse tab.<sup>1)</sup> Selle teate järgi võime oletada  
et samal ajalne loengustreik oli organiseeritud  
üliõpilaskoolides ülevõimelises ulatuses.

Kus üliõpilaste rahutuste laine toimub 1910. aasta  
ajal nores Leo Tolstoi nimega, mille puhul  
üliõpilased tõtsid päevakorda küsimuse nime-  
mühtluse kaotamisest, teostades naste vaoskliste  
plakatitega tanardemonstratsioone.<sup>2)</sup> Üliõpilaste  
molekulaarsete võimude vastus, võimtab asjolu,  
et kohalikul poliitilisel organil ümela oma jõudu-  
dega alukorda lahendada, lastes väljapoole abi-  
jõude jünde seata.<sup>3)</sup> Ka kinnitab seda Tartu üliõ-  
pilavalitsuse kõrgemalt poolt tulund koonalelus,  
millega selatatakse igamuguste Tolstole pühenda-  
tud koosolekute proklamime üliõpilaskoolis.<sup>4)</sup>

1911. aastal — ülelise revolutsioonilise lohkuni-  
se taastumise aja ajal, on ka üliõpilaste seas  
mängata rahutusevõimude vooli tugevneumist.  
Sellest annab tunnistust 1911. a. jaanuaris Tartu  
üliõpilaskooli rektori poolt tehtud koonalelus,

1) „Postimees“ nr. 20, 7. X 1908.

2) ENSURAKA F. 296. sü 13 l. 2-8

3) „Postimees“ nr. 267. 22. XI 1910.

4) „Päevaleht“ nr. 271. 25. XI 1910.

mõllega kuulatakse, ülikoolist väljehetmise ähvardusel, võrk üliõpilaste koosolekud, millel ei ole teaduslokku seltsimust. Lisaks sellele antakse poliitiliste partei vastavad juhtimised järele selle koonalduse raamatit teatavast ja teha sellest üliõpilaste juhtimise vastavad järeled. <sup>1)</sup> Sellisel autonoomisel abinõudel lastakse oletada ülikoolis sõja ajaks ähvardama olemasolev 1911. a. algul. Poliitilise võrd ammuks ülikooli ümburuse valdusse, kontrollides suuremasti üliõpilaste dokumente, saamati ammu need ajavalt läbiatruumisi teostame rahitlusala üliõpilaste kordades ja rahvuslikes üliõpilaste ühenduses, aretundes selle tagajärjel see üliõpilasi. <sup>2)</sup>

Juurem üliõpilaste rahutuse laame ei lasta end kanna oodata. 3. II 1911. aastal algas uus anditoo nimeis loengute stress (enamasti üliõpilasi lastes loengutelt). Samal päeval toimus üliõpilaste ühiselamu sotsiaalsis 500 osavõtjaga koosolek, kus otsustati seni studeerida, kuni aretutused nabaks ei lasta ja ülikooli autonoomiat ei teostata. <sup>3)</sup> (ülikoolide autonoomia oli tühistatud 1910. a. nores kus Teletoomaaga teinud üliõpilaste loomuse tagajärjel.)

---

1.) Postimees " nr. 26. 2. II 1911.  
 2.) " Tallinna Teataja " nr. 28. 4. II 1911  
 3.) — " — nr. 27. 3. II 1911

1911. aasta üliõpilaste rahukoosolek Tartus olid saanud teada teiste Meene ülikoolidega. Sellest annab tunnistuse „Tallinna Teataja” ilmunud teade, et Peterburis nores üliõpilaste anturimise, on tabatud ka 6 Tartu üliõpilast,<sup>1)</sup> kes nähtavasti on võinud võtta mõne valepöela jüri. Samast lehest loeme, et Tartu ülikooli on saanud Peterburi ja Moskva üliõpilasi.<sup>2)</sup>

Et üliõpilaste liikumine on seotud teadustöökäimise ja tööalase liikumise, selgub loomuliku kuberneri kantselei materjalidest, mis kirjeldavad, et laboratoristid on leidnud üliõpilaste jüri revolutsioonilise nurga üleskutseid, mis kanduvad VSDTP Tartu organisatsiooni allkirjaga ja peatatakse.<sup>3)</sup>

Kubermari alguses alandul lennustööd kestis kogu veebruarini kuni läbi. Aegumult näitke osa üliõpilaste komand, enamuses rahva üliõpilaste - korporatsioonid, ei võtnud streigit osa, kuid nende loengul käimist jündid streikijad takistada keemiliste obstruktsioonirahenditega, keemis keemilise, pöörasid jüri. loenguruumis. Streik lõppes alles märtsi algul. 1. mail ul on politsei taas aretus. Teostades laboratoristide üliõpilaste jüri, leitakse politsei poolt VSDTP juht

1) Tallinna Teataja" nr. 29. 5. II 1911.

2) sama

3) RAKA. F. 296. sü 74 l. 66

lamatsoonid ja üleskutsetel, millega kutsuti töö-  
lisi ühinevama 8 tunnilise tööpäeva kehtestami-  
seks.<sup>1)</sup>

1911.a. märtsil algas uus arevus laine. Politsei-  
departemangul on teateid, et novembris algul on  
Tartu üliõpilaste striiki, mille toetavad ka töolis-  
organisatsioonid.<sup>2)</sup> Novembris toimubki benjamine  
kro Tolstoi nimega aastapäeva puhul ja rida „tendents-  
liku sõjaga“ koosolekuid marseljeeri laulmist ja ter-  
vitus telegrammide saatmistega dummide sõjaväe-de-  
mokraatlikule faktioonile.<sup>3)</sup> Üliõpilaste ühe re-  
volutsiooniliseks muutumisest toonud tõen-  
dusel labiõhkimisel leitud kuulatud kirjanduse  
ja revolutsiooniliste probleematsioonide nõrguts-  
miste hulgal. See näitab, et revolutsioonilise  
lohkumise tõumaastaks on üliõpilastel loadud  
tühedard ndemel töölilohkumist ettevalmistava  
VSDTP-ga, mis lase üldelada üliõpilaste kaasa-  
minekut tõusva töölilohkumisega. Seala näib  
kartaat ka Lõvimees Kubermaangivalitus, kes  
seoses Leena kindlustega teatab Tartu Polt-  
seimeistrite, et ta valmis oleks üliõpilaste ra-  
hustuste puhul otustavatel abinõudel teovitu-  
sile nõtkma.<sup>4)</sup> Politsei „otustavatel abinõudel“

1) ENSV RAKA F. 325. sü 1039 l. 174-184

2) Samas l. 220

3) „Päevaleht“ nr. 256. 8. XI 1911.

4) ENSV RAKA F. 325. sü 1039 l. 236.

5) ENSV RAKA F. 296. sü 41. l. 17.

aretuimiste ja labiõppimiste näol ei muutunud  
tõusvat revolutsioonilist liikumist peateda  
üliõpilanel, ulatades kae tööliste, samamu-  
nel nendega vapralt kaasa revolutsioonili-  
se liikumise tõusu muus.

I Imperalistliku kehtinud äärmiselt pun-  
dunud andmed üliõpilaste liikumise kohta. Võib  
arvata, et ne nimel määratud venets koos töö-  
liiskokkumisega, kuna rida tõi kaasa üliõpilaste  
te arvulampuse ja teatav reiseru õppe töös.  
Eriti Tartu ülikoolis, milline seatus meeleka-  
hedane sümboolne, oli normaalne töö taksis-  
tatud ülikooli evakueerimismeleolude tõttu  
(Osa üliõpilaste narandusest, selle hulgas ka reame-  
tukogu, oli juba evakueeritud.)

Kuid vabariigirevolutsioonilisel töölisteko-  
mise taastõu peisaolt sammus kaaga vene-  
maa progressivne üliõpilaskond jälle kindlalt  
töölise kõrval kodanlike-demokraatiline vaba-  
duste loogu all. Tartu üliõpilaskonna progres-  
sivsem osa on Tartu revolutsiooniliste nimel-  
nuste üks põhilisemad kandjad 1917a. vab-  
rariigirevolutsionis. Üliõpilaste poolt loodud  
revolutsiooniline mitetus<sup>1)</sup> koos Tartu tööliste  
ja soldatitega pühkis mõnema kohapealse reakt-  
sioonilise tsarivõlki, lüües ühe revoluts-

1) Töö Lõpp " nr. 1. 24. IV 1917.

noomilise nõrmmu Tartu Täoliste Soldatite  
 ja üliõpilaste Saadikute Nõukogu näol. Oma  
 revolutsioonilise tegevusega neubma-  
 nentri päeval toetas Tartu üliõpilaskond, et ta kuu-  
 lus Venemaa revolutsioonilise üliõpilaskonna  
 erivõlde, kuna Odessa üliõpilane ei jõudnud  
 neubmaari päeval kaugemale anarhismilistest koos-  
 olekutest ja teavitustelegrammidest Ajutisele ven-  
 litaarile.<sup>1)</sup> Kaasari üliõpilased, kes küll võtsid  
 osa revolutsioonilistest koosolekutest ja sõlumisid  
 võideme Kaasari teorahvaga ei jõudnud oma  
 revolutsioonilise üliõpilasmõistete loomiseni.<sup>2)</sup>

Juhkiv osa Tartu üliõpilaskonnas on Heubma-  
 nirevolutsiooni mudumiste vni ka ulpool ka-  
 ntitud üliõpilaskatkestuses kuulub vene rah-  
 vusest üliõpilastele. Sellise amaread toenda-  
 ri ajaj kirjanduses fofureerivad nõmed neubma-  
 revolutsiooni kohta Tartus. Kuni ka Hiinomea  
 Kubermangurialituse Kantselei ja Tartu Poltsri-  
 nalituse arhoormate rjglid üliõpilaskatkestus-  
 te puhul teostatud segedaste labiõtrinniste koh-  
 te vene üliõpilaste ühõngus (Однесумбо pycekux  
 cnyggeremob) ja vene üliõpilaste kosterites. Sa-  
 mnti arete vntu te nõmede hulgas domimerrivad  
 vene nõmed.

1) Оггекани гунберканем, лх. 131-132

2) Казгекани гунберканем, лх. 392.

uue üliõpplaste looval olid näge aktiivsed ka  
 kaasaasa üliõppland — quonolared ja armem-  
 land, kelle kohta samuti leuame andmaval  
 not aje kirjendusest kui ka kubermangu- ja  
 poltohisalitusse matiojeldest (1911.a. läbistruu-  
 ned quonolaste ühingu — Tryzusekoe  
 zemarecumbi) <sup>1)</sup> autentid üliõpilaste nime-  
 de seos esub näge jälgi quonolaste ja armem-  
 laste nimeid. <sup>2)</sup>

Revolutsioonilises loomuses omtaueel antov-  
 mut ka jundli ja poola rahvusest üliõpiland,  
 kelle nika tsarivalituse vastu on entti mäis-  
 titar, arvestades nende rahvuste erilist äge-  
 unist tsarismi rahvospolitika tinaraske mis-  
 ve all. Seltimeus Stalin se looamstab väge ta-  
 baralt nende rahvuste olukorda tsarivene-  
 maal: „Tjeved ... omel kadumealt näejae-  
 tarad poolahad ... , kelle ajeloidised õrgused  
 ja rabaduse tsarivõim on jultuvalt jalgeal-  
 la tallamel. Tjeved alatare taga kiusatud ja  
 solvatud jundid, kes on olmer jätetud idegineist  
 aimetuist õrgustest, misda omameel unnel  
 uue alamad — õrgusest elada igal pool, õrgu-  
 sest õppida koolides (15. jundli kuluprotent — 10)  
 õrgusest registristatus alla j. ne. <sup>3)</sup>“

1) ENSV RAKA F. 325 j. ü 1039 l. 12

2) Lamas l. 13

3) J. V. Stalin, Teond 1. k. lk. 21

Palju tagasihoidlikumad on Tartu üliõpilaste revolutsioonilises liikumises etendavad eesti rahvusest üliõpilased, millele nähtas on tingitud eesti üliõpilaste enamiku sõtsuaalsest kuuluvusest reaktiivsest meeskodanluse — ulakluse hulka, ühelt poolt, ja eesti väimeeskodanlusest ja keskmise talupoja ja pätkoluse üliõpilaskonna revolutsiooniliste teadete waonde ja teadlikkuse puudumisest, teiselt poolt, millest on sene seni ka teistest rahvustest üliõpilased omandad. Üliõpilaste rahvuste kärgus ne väimeeskodanluse ja kesktalupoja hulga järges on eesti üliõpilastest vene ja teistest rahvustest revolutsiooniliste üliõpilaste mõjul hakkab ühe suure lootuse prognoosiksena osage Tartu üliõpilaskonnast.

Täiesti jämed kõvale revolutsioonilist liikumist balti-saare üliõpilased, kes mitte ainult ei seisnud kõval üliõpilaskonnast, need annad atraktiivset liikumise vastu nälg. Need teatas on teistest rahvustest aadli ja meeskodanluse pätkoluse üliõpilasi ja on eesti ja latio ulakute võimad.

See näeme, et ülal toodud üliõpilaskonnalise kärgus annab küllaltki määravat osa üliõpilaste rahvusliku kuuluvuse, mistõttu

ongi isamaalse pärtolu võral lähemaast vää-  
relgata da ka Tartu üliõpilaskonna rahvus-  
ühmituste murevõrde korral antud ajave-  
hemikus.

Kui üliõpilaskond oma progressiivses osas  
(võrale jõudvate teinud reaktiivsetes  
võhtidene kuuluvad üliõpilaskond aadluse,  
kõrgametsuse, sunnitud oleme jg muidu võsu-  
de näol, mille sotsiaalse pärtolu potentsiaal-  
hekski ei tühjunud nende laabalt) hooli-  
mate oma sotsiaalsest pärtolust (väikeko-  
dalaaja võruvõhtidest) sammas revolutsioo-  
nilises loomuses tööliste kõval kuni kodan-  
lik-demokraatliku revolutsiooni, siis edas-  
us revolutsioonilises loomuses sotsialisti-  
ku revolutsiooni muna üliõpilaskond enam  
kaasa ei lähe. VSDTP minimealprogramm oli nei-  
le maksimaalprogrammiks.<sup>1)</sup> Kaugemale mine-  
kuks üliõpilaste revolutsioonilist enam ei  
pöranud. Sotsiaalse pärtolu potentsiaal, mis oli ajin-  
tiselt tühjunud, tuli taas teravalt nähte-  
vate, tekitades üliõpilaste enamusel töölis-  
klassiga edasi minevast. Siinelt väike osa  
üliõpilaskonnast mudab end lahti hiskuda  
sotsiaalse pärtolu kammistest jg kaasa

<sup>1)</sup>E. Jansen,

unneer Otsobri revolutsiooni ettevalmistamise  
 ja selle toetamine. Kuid see osa üliõpilas-  
 konna moodustab erandvõtmuse. Enamuse  
 endistest progressiivsetest üliõpilasest, mis vene  
 teistes ülikoolides kui ka Tartus, teadab pea-  
 le kubuuarivolutsiooni tööliklasist ja amb-  
 kadanuse poolele. Sugg ei alund ka raskel-  
 ne üliõpilaskonnad, mis kuni kubuuarivolutsioo-  
 nini moodustas teatud erandühmituse üldi-  
 sest kadanlikult intelliigentist, misse tööli-  
 ttega tublisti kaugemale kaasa kuni muu osa intel-  
 ligentist, lõpuni, teinisti järgkinnalt ja täie-  
 lõhult revolutsiooniline. Üliõpilaskonnad oli  
osaliselt ja ajutiselt revolutsiooniline kätt,  
 lõpuni revolutsiooniline ei see und ta olla  
 oma sotsiaalse koostise tõttu, kuna ainult  
 proletariaat on „... mureline lõpuni võrre po-  
 liitilise ja ühiskondliku konna demokraatiseeri-  
 mist, sest searane demokraatiseerimine annab  
 nile võrre tööliste kätte.“<sup>1)</sup> Proletaarse parteiõlge  
 elemendid püüdnud aga tolle ajase üliõpilaskonnas  
 teinisti.

Järgnevalt andkimegi analüüsime Tartu üliõpi-  
 laskonna võrrealt ja rahvuslõrre koossei-  
 m antud ajärakheunikul, mis artab nlguse  
 jõuda kuni muu osa võrrest üliõpilaskon-  
 nast võis töölistega kaasa võtta võtkluse kodan-

1) Lenin, Salitud teond, l. 102



## II ülevaade Tartu üliõpilaskonna sotsiaalsest ja rahvuslikust koostisest Stolõpini reaktsiooni perioodil. 1908-1912.a.

Enne kui amela Tartu üliõpilaskonna sotsiaalse ja rahvusliku koosseisu vaatlusele Stolõpini reaktsiooni ajal, oleks vaja lühidalt juttu anda üliõpilaste arvu lohkumisel antud aja raheemikul.

1905. da aasta revolutsioon, millest Tartu üliõpilased aktiivselt osa võtnud ei saanud jätta mõju avaldamata üliõpilaskonna arvulisele koosseisule. Üliõpilaste arvu lohkumist revolutsioonipäevadel iseloomustab järgk. lugu aastal 1906, millel üliõpilaste arv langes 1902. le üliõpilaste võrreldes 1905. a üliõpilaste üldarvuga (2178 üliõpilast) — suuq 276. üliõpilase võrra. Kõnel reaktsiooni esimesel aastatel algas üliõpilaste arvu tõus, mis kestas 1909. aastani. Sealt peale toimub üliõpilaste arvu taas langus.

Su üliõpilaste arvuline tõus revolutsioonijärgsetel aastatel võib põhjendatult teatada rüüstust, kuna peale revolutsiooni kõrvaldati ülikoolist terve vda aktiivsemalt revol-

hütoosist aravõtmisel üliõpilasi, mis oleks jäänud üliõpilaste arvulisele keosriimile vastupidiselt mõjuvama kui me rale allpool toodud tabelist näeme.

Tabel nr. 1. Tartu üliõpilaste arvu loendamise  
Stolõpini reaktsiooni perioodil 1908-1912.<sup>\*)</sup>

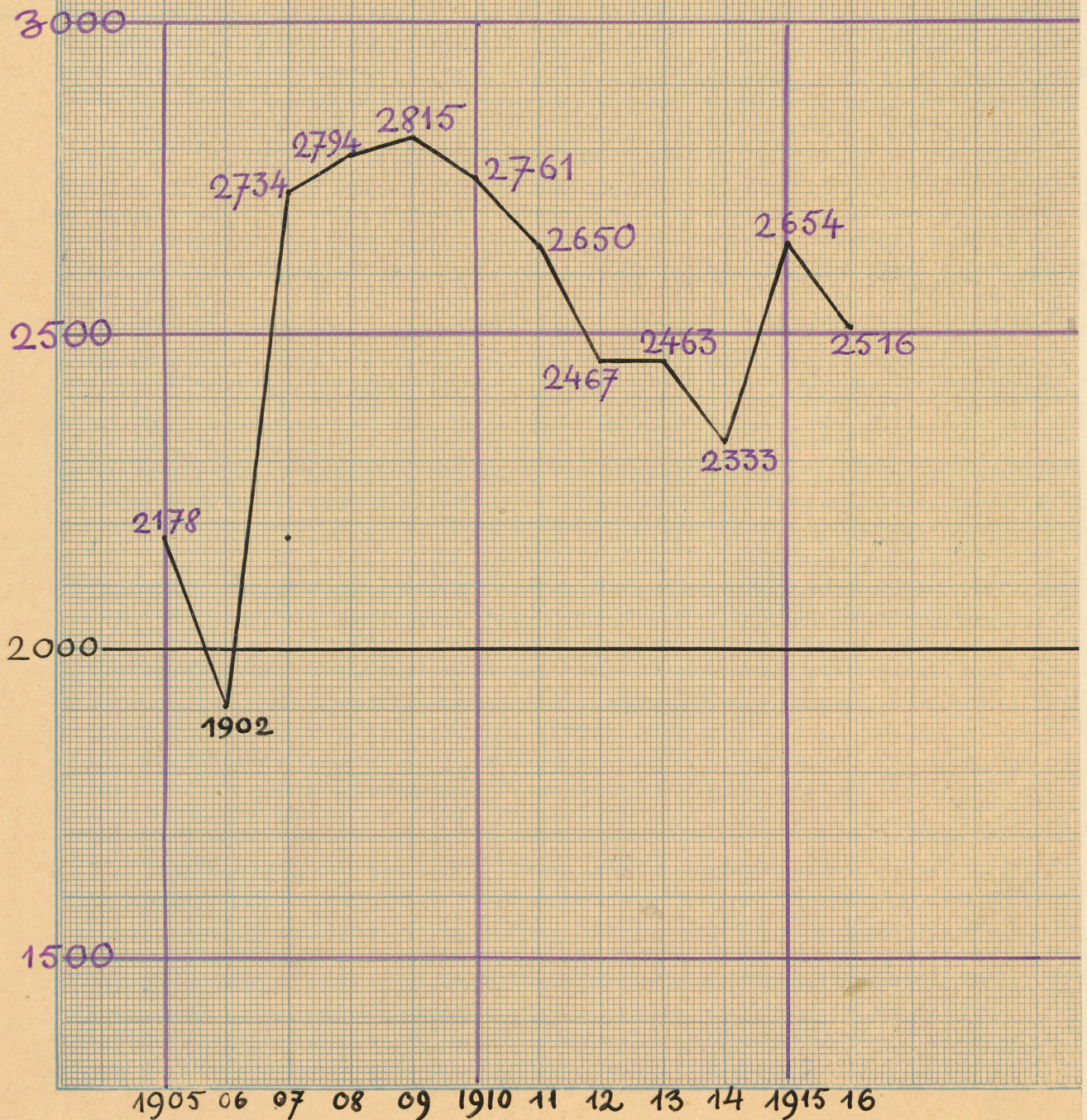
Aastad	1908	1909	1910	1911	Järe
üliõpilaste arv seisuga 15. sept.	2794	2815	2761	2650	-144
üliõpilaste arv seisuga aasta lõpul	2511	2581	2551	2395	-116

Tegelikult seisneb üliõpilaste arvu suurenemise põhjus peamiselt selles, et 1905-1906. aastatel oli revolutsiooni tõttu normaalne õpetöö ülikoolides tunduvalt määral takistatud, millest tulenevalt ei olnud enamikul üliõpilastel võimalik kurnust lõpetada, vaid need pidid edasi jääma endisele kurnusele. Revolutsiooniliste müdumuste näibudes algas 1905-1906. aastate abiturientide, kes kõige peale keskkooli lõpetamist ei olnud saanud revolutsiooni tõttu oma haridustööd jätkata, tung ülikoolidesse. See oli üheks üliõpilaste arvu järsku tõusu põhjuseks. Teiseks ja mitte vähem tähtsaks põhjuseks oli 1905. aasta revolutsiooni mõjuksa-riksus hariduspoliitikal, mille kohta kirjutas

\* Tabelis esitatud andmed on võetud vastavate aastate Tartu ülikooli aastaaruannetest. Üliõpilaste arv seisuga aasta lõpust on võetud aastaaruannetest järgneva aasta 1. jaanuari seisuga järgi. Üliõpilaste arvu põhjisel aasta lõpus on toodatud ka 1908-1912. üliõpilaste võtmisele püstitatud järe.

# Diagramm nr 1.

Üliõpilaste üldarvu liikumise kohta aastail 1905-1916



Lenin: „Kües aasta, rahvaomade suure arkauniste  
 aasta Venemaal, suure rahvusliku võitluse aas-  
 ta rabaduse eest proletariaadi juhtimisel, see aas-  
 ta sundis liikuma murmel punktilt isegi me-  
 krooni ametantuse.“<sup>1)</sup> Samade võimise revo-  
 lutsioonilise tõusu, üliõpilaste atustava võit-  
 luse mõjul oma õiguste eest, oli keesivalitsus  
 sus sunnitud minema tervele reale järele-  
 andmistele, mille tulemusena teostati üli-  
 koolide autonoomia, laiendati ülikooli as-  
 tumise luba mitmeuguste kerkijeanumite  
 lõpetajatele: reaalkooli, kadetikorpusse ja õpetajate  
 instituudi lõpetajatele. Samuti laiendati  
 seni ainult Tartu, Tomski ja Varsavi üli-  
 koolile kuulunud privileegi võtta ülikooli  
 vaimulike seminarede 3-juurte lõpetajad, ümber  
 kõrgle Venel superioriumi ülikoolidele.<sup>2)</sup> See-  
 mullik, et need avardumised võimaldavad sun-  
 rendlaid ülikooli astujate arvu. Need kee-  
 valitsuse poolt revolutsiooni tõustumis-  
 mustes tehtud mõõndused omavahelki juud-  
 mõju need reaktiivse erimete aastate üli-  
 õpilaste avontisele kooreimale, kuigi reaktiiv-  
 vipersaadol anti kokkidevime revolutsioo-  
 ni poolt seavutatud mõõndum. Kamtades

1.) Ленин, Соч. том 19. стр. 114

2.) Труды...

See Tolstoi surmaga noorus puhkumisel üliõpilas-  
 rahutusi, (1910. a. märtsil) kaotas tsaarivaldatus üli-  
 koolide autonoomia ja sellega ka üliõpilasorga-  
 nisatsioonid.<sup>1)</sup> Kõrgis Venemaal ülikoolides keelde-  
 ti üliõpilasi demonstratsioonidest osavõtu pärast  
 väljja.<sup>2)</sup> Entti agaralt annis reaktsioon ülikoolis-  
 tegevusele uue revolutsioonilise liikumise tõusu  
 eelastel (1911a) toimunud streigilõtkumise pu-  
 hul, millest ajast on Tartu ülikooli kohta väi-  
 limal andmetes leida teateid terve rea üliõpi-  
 laste aretelimisest, väljasaatmisest ja väljakeht-  
 misest ülikoolist.<sup>3)</sup> Selliste põlvteinete muu-  
 hendite mõjul laugeski Tartu üliõpilaste arv  
 1910.-st aastast alates. (vt. tabel nr. 1)

Järeldades antud aja vahemiku Tartu üliõpi-  
 laste võimale kehtenud vaatluslik, tu-  
 leb märkida, et 1905. aasta revolutsiooni-münd-  
 mul on avaldamisel oma mõju ka üliõpi-  
 laste võimale kehtenud. Tsaarivalduse poolt  
 tehtud mõõdukas valitud sammude võtmine  
 ja järele mõtlemine vastavõtu mõttes ka teistele Venel  
 ülikoolidele, omavolul Tartu üliõpilaste võimale  
 võimale kehtenud seisukohalt olulist täht-  
 must. Münd uus Tartu ülikool hakkas ole-  
 mast privileegientel riimelis valitud seim-

1) Kummargammi yubeyennem, imp. 65

2) Samas

3) "Päevaleht" nr. 37. 15. II 1911  
 "Tallinna Teataja" nr. 68. 24. II 1911.

135!

naride lõpetajate võtmise matus, hakkas vii-  
 maste arv Tartu ülikoolis pidevalt langema,  
 kuna Venemaa kaugeimatist kubermangudest pä-  
 rinevad naisnõude seminarede lõpetajad ei siir-  
 dunud enam Tartu ülikooli vaid kodukohale  
 lähemal asuvatesse ülikoolidesse. Samal ajal  
 näeme ülikooli vastavate aastaruannete  
 seisustolu päritolu tabelites naisnõude seis-  
 nuse (из выходящих збавших) kuuluvate üliõpi-  
 laste arvu pidevat kaheksa aastat, mis tõi ole-  
 tada, et naisnõude seminarede lõpetajad kuu-  
 luvad juba naisnõude seisuks. Nõude oli-  
 nede tööline sotsiaalne päritolu st. villi-  
 sel alal tootavad nende vanemad — selle  
 kohta puuduvad täiesti andmed. Eraldi  
 oletus (mis põhineb faktil, et naisnõude semi-  
 narede lõpetajad üliõpilaste arvu vähenedes,  
 vähenes ka naisnõude seisust pärinevate üli-  
 õpilaste arv), et naisnõude seminarede lõpetajad  
 enamikus kuuluvad naisnõude perekonda,  
 ei ole juba pidevat, kuna kaasaegsete and-  
 metel juba naisnõude seisu polevat meeldust-  
 taval ajajärgul olud enam idalt pojale pä-  
 randatav — seega naisnõude poegid ei saanud lu-  
 geda naisnõude seisuks kuuluvaks. Kaasaeg-  
 setel andmetel arvatakse naisnõude lojud kas  
 päritava arhividevõrgu töötli (arvestatav töö-

vaimulise puhul) või isikliku arhivaaride tüüt-  
 li (vaimulike kokkõhi puhul)<sup>1)</sup> sealjuures tuleb  
 rõhki arvata, et kõige vaimuliku seisuse kohta  
 võt si teinud ainult vaimulike seminarede to-  
 petajad, need et sumer on kumuleerunud ka ora-  
 alamsaimulike lapsi (võistute, valmisõpetajate  
 (incardination) j.t. lapud), mistõttu kindlasti  
 arhivaaride tüütot ei saanud. Lühidalt ei saa  
 kindlaks teha, kas tolleajaste üliõpilaste aaste-  
 arvannete koostajad polevad kindi rangelt  
 seisuslikest reanimdest j. ei lugunud ka vaimu-  
 liku seisuse hulka vaimulike poegi, sest neid  
 nähtab hõlpsasti aastate üliõpilaste konna  
 isikliku koostise materjalidest, on vaimu-  
 liku seisuse hulka loetud ka vaimulike poegi  
 (nõrgi ora veit on eraldatud arhivaaride  
 hulka) üldiselt aga võib oletada, et eesmi-  
 ku vaimulikest seisusest üliõpilastest arva-  
 dustatud vaimulike seminarede topetajad. Pa-  
 ramer komisioon mille oletuse annab just  
 vaimulikest seisusest üliõpilaste arvu kahe-  
 nemine seoses seminareide vastuõtu loa  
 laendamisega teistele üliõpilastele. Vaimu-  
 likest seisusest üliõpilaste arv kaheksa vä-  
 nitelava neljõ aastel jooksul 847-lt 501-le  
 s.o. 346 üliõpilast võre. (vt. tabel nr. 2.)

1) vt. Бюкразъ - Ефронъ ЖМЗ. сробаг. nr. 21 "дѣло о вѣнчаніи"

Tabel nr. 2 Vaimulikust seisusest üliõpilaste arv  
Tartu ülikoolis 1908-1911. \*)

Aasta	1908	1909	1910	1911
vaimulikust seisusest üliõpilaste arv	847	757	635	501
nende % üliõpil. üldarvust.	33,7	29,3	24,9	20,9

Tulles tagasi vaimulikust seisusest üliõpilaste tõelise rotiaalse päritolu küsimuse juurde, võime oletada nende arvumassist kehremate s.o. nätkesõdallike, mõnel määral ka keskmik-kindluse (keskmik talupoegade näol), sest teatavasti olid vaimulikud seminaridel sellisel õppeametuseel mis kehrematele rahuarhiividele ürgsemini kättesaadavad olid kui kulumisele gümnaasiumidel ja teisel keskoõppeametuseel. Vaimulike seminariiside arvumassist võtte juurde arvestada nende kehrema majandusliku seisundiga rahvakohtidesse, kinnitavad ka nende poolt kantavatel revolutsioonilisel traditsioonidel, mida juurde rahva järglastelt võis vaevalt oodata.

Vaimulike seminariiside arvu vähenemise taustal võib oletada revolutsioonilise demokraatliku nõrgenemist Tartu üliõpilaskonnas, kuuld selle taotse korras üldine nätkesõdallike

\*) Tabelis esitatud arvud on võetud Tartu ülikooli aastaaruannetest. Lühemalt seisustõlme järele tabelist üliõpilaste seas. Sama allika põhjal on koostatud ka käesoleva peatüki järgnevat tabelid.

päritoluga üliõpilaste arvuline suureneb, mille-  
 ne element omab teatavasti üldeni oller üli-  
 õpilastevahetuse peamiselt kanaljaks. Üliõpilaste  
 aastarunnast üliõpilaste konna seisundku koos-  
 tise kohta leeveme näitke avaldamisest seimnest  
 (meuarunn) pärinevate üliõpilaste kohta all-  
 järgneval andmed.

Tabel nr. 3 Näitke kodanlikust seisusest üliõpilaste arv Tartu ülikoolis 1908-1911

Aasta	1908	1909	1910	1911
näitke kod. seisusest üliõpilaste arv	463	520	527	511
neude % üliõpilaste üldarvust	18,5	20,1	20,7	21,3

Kui selles otsustel näitke kodanlike nime  
 all toodud seisuslohule rühmitusele lisanda-  
 da neil võimaliku seisuse arvand, mille aru-  
 luvust näitke kodanlike te napäeva arvestes (nõu-  
 teisuslohuve nendel majanduslohu moment: võlme  
 järele) <sup>nõu oleks</sup> ja osa ametnike poolest, kes kuul-  
 lasti näitke kodanlike rühmituse peale aru-  
 luvuse, voo kujuneb näitke kodanlike pärit-  
 oluga üliõpilaste arv Tartu ülikoolis kannis  
 mureks ja ne näitke arvetele voo päris-  
 tugevat revolutsiooniliste üliõpilaste kaad-  
 rist, millele teataval määral aruvedel  
 rühmitust voo üliõpilaste konna revolutsioon-  
 ilise lohuve materjalid statistika vast.

noori perveelid.

Kuul nroki tuleb horduda üliõpilasmest  
 naise näthe kodanliku üliõpilaskonna miitri-  
 niku revolutsioonivõim ja arvestada selju-  
 hul mõnel määral ka nende rahvuslõhku jäi-  
 mtole. On selge, et vene lastest näthe ko-  
 danlikud üliõpilased (enamuses revo-  
 lutsionistid) olid antud ajavahemiku üliõpilase-  
 hantuste juhtivaks jõuks ja peamiseks saadajaks.  
 Kuul näthe kodanliku elemendi üldine juude-  
 kas oles peamiselt just kohalike rahvaste  
 — eesti ja läti üliõpilaste avu tõunast Taster.  
 Ja me teame, et eesti ja läti üliõpilaskond ei  
 kuulunud just kõige ajaramate revolutsionäer-  
 vide hulka. Kuul nroki näthe kodanlikel eesti  
 ja läti üliõpilastel olid üldiselt vane revo-  
 lutsionistide üliõpilaste mõjuksel ja eestvede-  
 misel kuuluda üliõpilaskonna raadlikebene  
 perse. Seerasti aga baltisenslastest nätheuo-  
 danlikud üliõpilased, süttudes balti-sense aed-  
 likust jävad revolutsionistist lohkumist  
 kõvale. Kahjuks ei ole selle perveeli kohta  
 võimalik tunda üliõpilaskonna sõtrastset jo-  
 tust rahvaste pöres, mis aritaks jõude vordle-  
 le selgusele, milist osa näthe kodanliku jäitke  
 oluge üliõpilastest võib arvestada vordlelt  
 revolutsionistise kaedri hulka, milist osa

aga reaktiivoni rebaraktude hulka.

Kohalike rahvaste junnaleesool Tartu üli-  
kooli tööstis peale väike kodumõõdu ühikund-  
tuse arvu veel olulisemal määral talupo-  
glike püütoluga üliõpilaste hulka.

Tabel nr. 4 Talupoeglike püütoluga üliõpilaste  
arv Tartu ülikoolis a. 1908-1911.

Aasta	1908	1909	1910	1911
Talupoeglike püütoluga üliõpilaste arv.	389	431	444	451
neude % üliõpilaste üldarvust	15,5	16,7	17,5	19

Suures ei tähenda talupoeglike püütoluga üli-  
õpilaste arvu tõus muudatust tsearokune handlus-  
süsteemis, need näitab arvuult kohaliku mee-  
kodumõõdu jõudlust sellisele majanduslikule Taa-  
mule, et need võivad oma poegi seata ülikooli  
ja et need üha rohkem hakkavad hindama üli-  
kooli handlust. Et suurem osa talupoeglike pü-  
ütoluga üliõpilastest kuulub külaklause võsu-  
de hulka, näitab kas või sügü fakt, et ena-  
miku kohaliku püütoluga üliõpilaste (talupoeg-  
hulgast) kodukohaks olid Lõuna-Eesti maa-  
konnad Lõunemaal, kus majanduslik areng oli  
kõrgemal jõudlusel ja külaklause oli suurema-  
arvulise määral teravamalt arendunud teis-  
test talupoeglike kütidest. On selge, et külak-  
like püütoluga üliõpilasteel ei kuulunud üli-

õpilasarutuste ja revolutsioonilise liikumise kand-  
 jate hõlde. Kui need läksidki kaasa 1905.  
 aasta revolutsiooni tõuimpulsid, mis võtke ole-  
 tada, et peale Oktoobri manifesti reetud need  
 revolutsiooni ja ametel reaktiooni poolele.  
 Kuid kulakliku päritoluga üliõpilaste võimel  
 evanes talupoega viimse reemes ka kesk-  
 talupoegade järgi, kes omastel viisidel määrul  
 uldum üliõpilasarutustega kaasamineuni'seks,  
 mitte küll sõlmejärgiselt aktiivse elemendina,  
 kuid teiste üliõpilaste eestvedamisel sunnitud  
 need enam-vähem ühendage ühte ühte.

Kahjuks ei ole võimalik kaasaegse statisti-  
 se materjali põhjal selgiks teha talupoegade  
 päritoluga üliõpilaste võimeid jaotust kulak-  
 luse ja kesk-  
 talupoegade vahel. Kehv talu-  
 rahva laste  
 järgemist + see si suurema, "võimaste üstege"  
 ülikooli võtke valvalt oletada. Kui mõni  
 ühisk sattu'si sime, siis ei sime see veel  
 üldises üliõpilaste sotsiaalse koostise jaldis  
 alulisi mündatusi tume.

Reaktioonilise hõrakuge mee-kodanluse —  
 kulakluse päritoluga üliõpilaste toetajaks olid  
 kodanluse jõnkamatust kihildest järsinereid  
 üliõpilanel kampmiste poegade ja ankodanlike  
 näol, kelle arv antud jooadil vastu ülikoo-  
 lis oli küllaltki ulatuslik.

Tabel nr. 5 Aukodanike ja kaupmuste poezade  
arv Tartu ülikoolis 1908-1911.

aasta	1908	1909	1910	1911
Aukodanike ja kaup- muste poezade arv	217	243	260	255
nende % üliõpi- laste üldarvust	8,6	9,4	10,1	10,6

Siinjuures ei tohi unustada, et tolleajais all-  
kairis esinev seisuslik lahtis - kaupmehed ja au-  
kodanikud - sisaldab eneses terve rea erinevat  
ühiskondlikke kihte ja rühmi. Kuid, et selles-  
se lahtise rühmituse isikud pärinevad juba ka-  
matist kihtidest, selles ei saa midagi kaheldust  
olla. Kaupmuste seisusesse ei kuulunud vene-  
maal mitte kõik need isikud, kes tegelisel  
kaubandusega (st. ka väikekaupmehed) vaid sin-  
na rühmese pealised arvalt teatava sum-  
maga varandust omavad isikud (alamsõnaga  
500 rbl. kapitali).<sup>1)</sup> Siinseid vähema varandu-  
sega, koolimata nende tegelise kaubandus-  
alal, kuuluvad juba väikekodanuse kui seis-  
u isikudesse.<sup>2)</sup> Kaupmuste seisusesse kuuluvad  
ka näbrikate ja tehaste omanikud, kelle näbrikus  
töötas üle 16 töölise.<sup>3)</sup> Suga näeme, et kaupmus-  
te seisuse all tuleb mõista suur- ja aukodaniku-  
se kihte - kapitaliste.

1) Брокгауз - Ефрон, Энци. словарь „Купечество“  
2) Большая советская энциклопедия т. 39. л. 307  
3) Брокгауз - Ефрон, Энци. словарь т. 35. л. 499 j.j.

Kaegelt kumulatsioon on ulgutada, andkandavike  
 poegade tselist rotsiaalset paitolu, kuma  
 andkandavike tiitel vdis kumunda vage motme-  
 mfuurist ei seisustest paimevade isikutele.  
 lelpool vageime, et velle omendaadad vaimuli-  
 ke pojred, saunuti anti ne totul lomevaret-  
 mste poolt kodanikele, kes olvad outaunel  
 lomele vone tuue, annetesdes lome heaks  
 rahumunne vdi vmmel selle taolist. Sel-  
 list jarelolub, et andkandavike poolvel olme  
 joutkama rahva hulvast - vdyvaimulike, kaup-  
 munde, aadlike vdi toostu vte seest. Ja kum-  
 me ei saa vrasaegute statistiliste andmete  
 pajhjel ulgeks teha tapsemalt kaupmunde ja  
 andkandavike "seisusele" kumulavate vliopilas-  
 te rotsiaalset paitolu, vdi vome vcheemalt  
 jalgelt jarelolada, et sellise "seisusele" kum-  
 lavate vliopilaste hulgas vaevalt vdi levd-  
 der revolutsioonige vrasamine juel. kchel m-  
 ral erandi voolute vrel vast jundli rak-  
 mused kaupmunde pojred, velle rahulole vntust  
 pajustandel rahvaslike taje kinsamisel no vovod.

Reaktsiooni levi vstredajaks ja immuuta-  
 jaks Tartu vliopilas koma olvad peamiselt aad-  
 like ja vdyemate vngvaimetvike vdsu kesel, velle  
 av Tartu vliopilis oli mhtelivelt vllalvaim.

Tabel nr. 6 Aadlike ja ametnike poegade arv  
Tartu ülikoolis 1908-1911.

Aasta	1908	%	1909	%	1910	%	1911	%
patinaadli poegade arv	293	11,6	306	11,8	322	12,6	348	14,5
ameti- ja aadli poegade arv	273	10,9	292	11,4	330	12,9	300	12,5

Sellest nähtusest ongi reaktiivse orel moodulda sel baltiaadlike nõudel, kes said reaktiivsele üliõpilaskonna inspireerijaks revolutsioonivastases tegevuses. Mis puutub aga ametnike poegade rühmitusse, mis tuleb selle ümber reaktiivsele arveme teatavate reservatsioonidega, kumar ametnike nivistuse võtke mahutada näge erineva arjandusele seisundiga isikud. On selge, et võtke ametnike võtke lugele kehvemate rahva kihtide s.o väikekodanuse hulka, millest järeleand, omaveel nende pojad ka eeldusi kuuludes üliõpilaste radikaalsemasse rühmitusse.

Peale ülalvõtetatud seisulõhe rühmituste lea-me Tartu ülikooli aasta aruannetes üliõpilaste seisulõhes tabelites eraldi seimena esitatult väikeste rühma, kasuaid, selle arv antud ajavahemikul kõrgub 12-e ja 5-e vahel, kahenevas munnas. Peale selle on veel "seisulõhe rühma" toedud nähime lastest üliõpilanel, millele sotsiaalse päritolu kohta pole veel ki pundenõue and meel, millest teiste seisulõhe

ühikmituste puhul nõrume arvestada.

Ollas needel ajal üksikuid seisusühikuid: Tasta üliõpilaskorras ja põljal ajal väljalt teaduse koolide üliõpilaste teaduslikot sootvoolset päritolu, tulles täieliku põlali seansselt üliõpilaskorras sootvoolset koosmisest antud ajavehmitel koondades ulpool toadud ümber tabelite andmed ühte tabelisse, mis artab paremini nõudele sümboolselt arvulisi vahetordi.

Tabel nr. 7 Tasta üliõpilaste jagunemise seisuste järgi 1908 - 1911

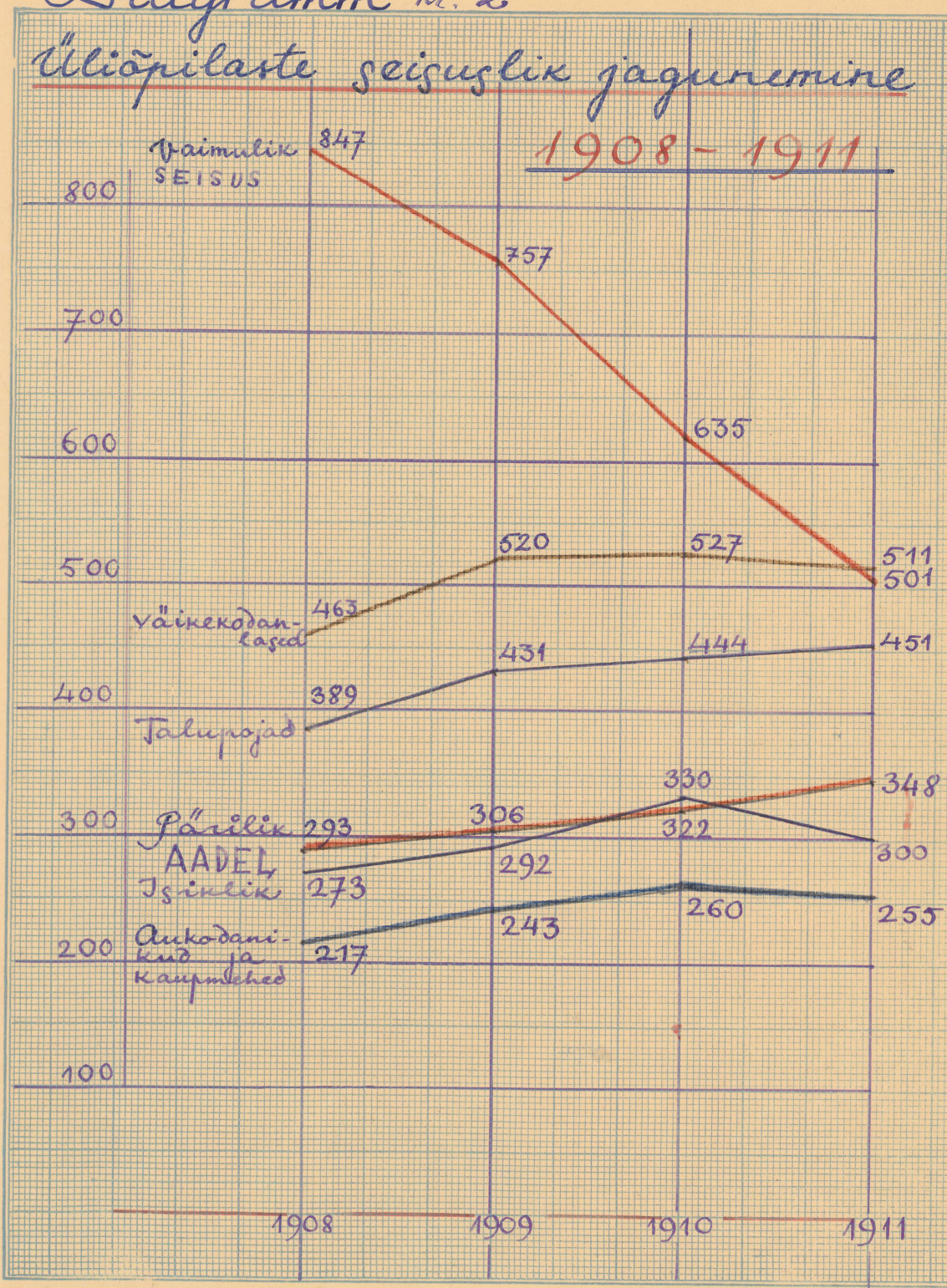
Seisus \ aasta	1908	%	1909	%	1910	%	1911	%
Vaimulikust seisusest üliõpil.	847	33,7	757	29,3	635	24,9	501	20,9
Nõrkekoolide ja põljalise üliõp.	463	18,5	520	20,1	527	20,7	511	21,3
Talupoegade ja põljalise üliõp.	389	15,5	431	16,7	444	17,5	451	19
Põljalise aadli	293	11,6	306	11,8	322	12,6	348	14,5
ivõljalise aadli ja ametnike järgel	273	10,9	292	11,4	330	12,9	300	12,5
Araadamehed ja kaupmehe järgel	217	8,6	243	9,4	260	10,1	255	10,6
Välismaalased	17	0,7	22	0,9	27	0,9	27	1
Kasakad	12	0,5	10	0,4	9	0,4	5	0,2
<b>KOKKU</b>	<b>2511</b>	<b>100</b>	<b>2581</b>	<b>100</b>	<b>2551</b>	<b>100</b>	<b>2395</b>	<b>100</b>

Tabeli andmed ja ulpool toadud märkusi arvestades (naimulikute seisuse sootvoolsete päritolu, koolitajate ja nõrkekoolide kohtajine), nõrme järel teades, et Stolõpini rahtsooni perveadl Tasta üliõpilaskorras oli küllalt suure ühikmitus üliõpilasi;

# Diagramm nr. 2

## Üliõpilaste seisuslik jagunemine

1908-1911



Keda nende reaktiivse riimide põhijal võib ar-  
 vestada reaktiivse üliõpilaskomra koosseisu.  
 Ja kuigi nämmuke seminariade lõpetajate  
 (keda võib lugeda nende reaktiivsete ter-  
 ditsioonide tõttu kõige reaktiivsemaks rüh-  
 miks Tartu üliõpilaskomrast) arv tundu-  
 valt langeb, on tub ne rühmitus rohkem-  
 lalt suureks, et algatada üliõpilaskomra,  
 tõmmates kaasa teisi nämmekoolide ja üliõ-  
 pilaskehtide suure hulga üliõpilasi.

Teisest küljest näeme aga antud perioodil  
 Tartu üliõpilaskomras reaktiivsete pühaku-  
 ga üliõpilaste mitmeliselt tullaaltki muut  
 rühmitust, millel on suurel määral aeg ja  
 kõrgema ameti nimele ümber, armsid san-  
 daruiga käivaks tegevuse.

\* \* \*

Siimes üle Tartu üliõpilaskomra reaktiiv-  
 ku koosseisu reaktiivsele üliõpilaskomra  
 perioodil, tuleb märkida, et ka reaktiivse  
 koosseisu avaldus oma mõju reaktiivse  
 seminariade lõpetajate vastuvõtu laenukannu-  
 teistele üliõpilastele. Kuna reaktiivse reaktiiv-  
 ude lõpetajad olid enamikus vene keele, see  
 roos nende arvu vähenemisega needidela

nal ajavahemikul, väheem ka vene rahvast  
üliõpilaste arv Tartus.

Eiandmete jundumisel Tartus üliõpilaskonna rahi-  
musliku koosriisu kohta veedelevatel jendee-  
del, tuleb tugineda nastevast ajavahemikust  
olemasolevatele andmetele Tartu üliõpilaskonna  
jotuse kohta usutunnistuste järgi, kuna vöde  
rahvast riisukohalt veel andmeid atavael  
enam-väheem künimuse lahenelade.

Tabel nr. 8 Tartu üliõpilaskonna jagunemine  
usutunnistuste järgi 1908-1911.

aasta usutunnistus	1908	1909	1910	1911
Kreeka-katoliik usku	1466	1356	1235	1113
Anteriinusk	721	823	886	895
rooma-katol. usku	303	312	313	317
jundli usku	239	234	227	220
armenia	24	40	52	43

Kreeka-katoliik usuliste, vellest rötunne eua-  
muse moodustasid veneelaned, avon langus  
353-e üliõpilase võne, mis peagu võrdub veniam-  
likust riimusest üliõpilaste avon languse veede-  
dava nelje aasta vältel (110346 üliõpilase võne  
vt. Tabel nr. 2), toestab ki vene rahvast üliõpilaste  
avon languse seostetust seminerristude jundevade  
väheem nisege. Kund kõrgest hoolimata jü vene  
rahvast üliõpilastele Tartu üliõpilaskonna rahi-  
muslikus koosriisus enkohit, mullone vähtus

omad positiivset mõju nii Tartu üliõpilaskonna  
revolutsioonivormis. Kui ka sotsiaalne loomise  
seisukohalt teiste venemaa ülikoolide üliõpi-  
laskonnaga.

Ühiskonnastuse järgi saame ära määrata praegu  
täpselt ka jundli, poola (rooma-katoliiku usku) ja  
ameerika rahvusest üliõpilaste arvu Tartu üli-  
koolis. Kuusikolaste arvu tõustes, kindlaks te-  
ha üliõpilaste nimekirjade põhijal guinea püra-  
te vorme kaudu. Nendest rahvustest üliõpilas-  
te arvu kindlaksmääramine peab võtma kinni  
just seetõttu, et nende rahvuste esindajad  
määratakse vene üliõpilastele järgnevalt ak-  
tiivsete revolutsionistide liikumise osavõt-  
jateks.

Poolakate arv on veeldelaval ajavahemikul  
Tartu ülikoolis olnud 300 - üliõpilase ringis, soo-  
dustades seega küllaltki suure rahvusliku rüh-  
mituse. Jundli rahvusest üliõpilaste arv võt-  
gab meid huvitaval perioodil 239 ja 220-ve  
vahel (langeras nummas) Nähtavasti hakkati ka  
Tartu ülikoolis rangemalt rakendama seale  
juhtidele nii alandavat keeliprotsendi määrust,  
misle tõttu suure osa jundli rahvusest õppivad  
ülikooli usse tahe juud. Ka Tartu ülikooli ves-  
tavate aastate üliõpilaste vastuvõtu tohutu kiir-  
võime näha jundli nooruse massilist usse tahe



moedeluste üle 1/3 samal aastal Tartu ülikoolis õppinutest ühiskondlastest.

Andmete pindumise tõttu saab rääkida vea-  
ajavahemiku ulatuse ulgemaate eest, teiti  
jg baltisekslastest üliõpilaste arv, sest nende rah-  
vuste puhul ei anna riigiminstriuste tabel pea-  
ga mingisugust abi, kuna nii baltisekslased,  
ustlased kui ka lätlased oma enamikus olid  
luteriusku. Tabelist näeme aruvalt luterius-  
laste üliõpilaste arvu tõusu vastavate aasta-  
te jooksul. võttes arvesse sõttaalse jaotuse  
andmeid üliõpilaste kohta, kust selgub näe-  
me rääkida peaaegu talupoegade ja  
näe kaadantliku päritoluga üliõpilaste arvu osa-  
tõhtsuse tõusu, võime järeleda, et eesti jg lä-  
ti rahvusest üliõpilaste arv antud peaa-  
döl suurevalt tõusis, kuna baltisekslas-  
te arv enam-vähem endisel tasemel püüs,  
arvestades aedlike arvu stabiilsust sõttaalse  
hoonimise tabelis. Eesti jg läti rahvusest üli-  
õpilaste revolutsioonilisuse küsimust oleme  
pindumisel juba näenud — see sõltus  
rääkida peaaegu peamiselt nende rah-  
vustest üliõpilaste sõttaalsest päritolust jg  
teiste üliõpilaste mõjustest. Entsi andmed  
kohaliku päritoluga üliõpilaste arvu  
revolutsioonilisest tegevusest ei esine, and

viiski hakkerusel juba 1910-1911 aastate üliõpilas-  
 rahvustuste puhul erinema Sanderi minnerlootuse  
 dokumentides ja ajakirjades ka Eesti ja Eesti üli-  
 õpilaste ümmed (koo vale kust osavõttantene, lobi-  
 atritevatena ja idel' ametu r'ituna)

Baltisarslastest üliõpilaste revolutsioonives-  
 tase tegevuse kohta loodub kaa. aegreis alli-  
 kais bulgariiselt matuiple. juba 1908 a. üli-  
 õpilaste streigilõtkumise puhul tõstavad balti-  
 sarska korporandidel kisa ja pimeveel loengudel  
 käinimist jatkata, mis veel mõne päeva, jooksul  
 unu teaduskonna pores (mis baltisarslastel  
 oli enamus) õnnestuski. 1910-1911 a. üliõpi-  
 lasrahvustuste puhul on just baltisarslastel  
 unel, mis pimeveel loengustreike mure ja aje-  
 da käes organiseeritud loengudel kuulama  
 ka väljaspool omer teaduskondade poore.<sup>1)</sup>

"Päevaleht" teab teate, et Tartu ülikooli arsti-  
 teaduskonnas ühel loengul selgus, et kumlan-  
 jate seas ühtegi arstiteaduskonna üliõpilist  
 ei olnud. See tuli olusiks teaduslohel lobi-  
 r'ite kinnistel, mis kumlanjed unelagi arjast tee-  
 koda ei osanud.<sup>2)</sup> Selliste teadete juppi võt-  
 sansa üliõpilasi nõuetele streig' unnel ja te-  
 ga, kes mitte ükski ei pünel unel streiki unnel aje-

---

1.) Tallinna Teataja" nr. 33 10. II 1911

2.) "Päevaleht" nr. 37. 15. II 1911

da teinutel käimise jatkamisega, varel erimeel ca  
 stantsijate vastu kaebunge Rova õppekureatorile.<sup>1)</sup>

\* \* \*

Eelpool käsiteldust näeme, et Tartu üliõpilaskonnas oli 1905. aasta revolutsioonile järgnevat Stolopini reaktsiooniperioodil püüand järgnevamine kahets antogonistlikuks liikuks — radikaalne lüü vane väikekandamõhest võitvaidst jäinevante vadmõhe sennearistide juktumisel. Jä reaktiivõidne lüü baltisearse aadli-nõndest üliõpilaste juktumisel. Nende mõlemi lüü vältjä anjunevusel ameb nunnat tähtsust üliõpilaste sõtsuaalse pärtõle rüüms, kuvel teataval määral ka rahvuslõke õunlvuus. Nend hakkis lüü järsivõel Tartu üliõpilaskonnas kuni Kubmari revolutsioonini, toimuvõel varel unndatuseel nende jõndude vahelkõnas, olenevalt unndatusest üliõpilaste sõtsuaalsete koosseisus. Nende unndatuste neaflumisele ammezi jäinevate, peatõkõddes.

<sup>1)</sup> Tallinna Teataja " nr. 33. 10. II 1911.

III Andmeid Tartu üliõpilaskonna sotsiaalse ja rahvusliku koostise kohta revolutsioonilise liikumise tõusu aastail I Imperialistliku maailmasõja eel 1912-1914.a.

1912. aasta toi endaga revolutsioonilise liikumise uue tõusu, mis tungis "... orkestrina Stolõpini režiimi poolt loodud "rahumeeste" atmosfääri." Selles revolutsioonilise liikumise taastõusu perioodil ei seisnud Balti kubermangude tööliste mitte normaal kohal, vaid need on mainitud ÜK(Ü)P ajaloos lühikursuses järgnevalt Peterburi töölistele, kes sammusid tõusva revolutsioonilise liikumise eesotsas.<sup>1)</sup> Tartu valdikaalae üliõpilaskond, kes juba eelnevat aastat oli sõlmunud sidemed VSDTP Tartu osakonnaga, astus tööliste kõrval võtlusvalvult välja.

Kuuld revolutsioonilise liikumise uue tõusu katus (<sup>välja</sup> tsensuurilt tõuse poolt repressiooni suurendamise, mille all kannatas ka üliõpilaskond. Läbiõtrimised no üliõpilaste hõlpsust kui ka üliõpilasteühinguis muudatustel peagi vajäevaseks nähtuseks. Tsensuurilt tõuse uue tugevumise mõjul jätkus Tartus

1) ÜK(Ü)P ajaloos lühikursuses, lk. 120

2) Samas, lk 121

üliõpilaste arvuline kahemüümne. Kui Tartu üliõpilaste üldarv oli 1911. aastal 15. oktoobriks olmas 2650, siis 1912. aastal samaks ajaks oli see langenud 2467-le, mis 1913. aasta lõpuks langes 2255-le.

Tabel nr. 9. Üliõpilaste üldarvu lühenemine 1911 - 1914

aasta	1911	1912	1913
üliõpil. arv seisma 15. oktoobril	2650	2467	2463
üliõpil. arv aasta lõpus	2395	2254	2255

Mis puudutab üliõpilaste sotsiaalsena koosseisu mainitud kahe aasta jooksul, siis näeme selles seisusühenduste järjestuses teatavat muutust. Suuremalt hakkab seisustest esikohale kerkima talupoegade päritolu üliõpilaste ühendus, ulatudes 1913. aasta lõpuks 575 üliõpilasele. Samuti jätkub väikekodanlike päritoluga üliõpilaste arv kasv.

<sup>\*)</sup> Tabel nr. 10. Talupoegade ja väikekodanlike päritoluga üliõpilaste arv Tartus 1912. ja 1913.

aasta	1912	% üliõpilaste üldarv	1913	% üliõpilaste üldarv
Talupoegade päritoluga üliõpilaste arv	521	21,1	575	23,3
väikekodanlike päritoluga üliõpilaste arv	545	22,2	553	22,5

Talupoegade ja väikekodanlike päritoluga

\*.) Käesolevas tabelis ja selaspooli on üliõpilaste sotsiaalne jaotus teostatud üliõpilaste üldarvu põhjal seisma 15. oktoobriks.

üliõpilaste arv on kasv kirjutas endast teatud  
 progressi. Tseari Venemaa poolseisust on ilmselt üli-  
 õpilasloomas, ent. kui arvestada võitke uudele-  
 ku ja ~~kesk~~ üliõpilaste peenitõlge üliõpilaste kerkim-  
 must Tsearivõitke vastaseks apordtasuutke.

Nõumalikust nimust üliõpilaste arv jätke  
 aje samadel aastatel langust, mis on ka teinest  
 amsaadest, mi arvestada ude, et seminaristid,  
 kes olvd õppimul Tartu ülikoolis emel semine-  
 ristide vastuvõtu privileegi laeveldumist teis-  
 tele ülikoolidele jõudnud 1912-13 aastaks juhe  
 ülikooli lõpetada, mi nõumliike seminaride  
 lõpetajate järedeuool oli aje pelevõlt vähen-  
 nens.

Tabel nr. 11 Nõumliikust nimust üliõpilaste  
arv Tartu ülikoolis aastatel 1912 ja 1913

aasta	1912	1913
nõumliikust seis- lest üliõp. arv	403	278
uende % üliõpil. üldarvst.	16,3%	11,3%

Suge nähemes uil aastatel just nõumliikust  
 seisust üliõpilaste progressisem osa, kuna kõrge-  
 mate nõumliike (kes oma sotsiaalselt seimmedel  
 olvd kõrge tähelel ardele) laste arv tõuavoli-  
 selt jõi eneliseks. üldiselt aje võib amate, et  
 uende arv ent. muu ei olumel.



juks ei mõeldaks aga kaardide oleval materjalil esitada andmeid ametliku poegade nimekirjast järele.

Tseari venemaa podlaalsete reisuste kõval hakkavad üliõpilas-kommas üha enam kolle omama uue kodanliku üliõpilase vabariikliku hõltsile erandajad kaupmeste ja arhitektide poegade võrd (elulises praktikas arhitektuurisõnne nende seisuste olemust, mille tulemusena võime, et kaupmestkonna moodustavad just kapitalistid — mis kaupmehed ja töösturid. Arhitektid ümberlõid enamuses samade jõu kaardide kinnakodanike hulka, misel nia lisanduvad veel podlaalsete erandajad võrdvõrdse j. t. võrd.)

Tabel nr. 13. Arhitektide ja kaupmeste poegade arv Tartu üliõpilas aastail 1912 ja 1913.

aasta	1912	% üliõp. üliõpilastest	1913	% üliõp. üliõpilastest
kaupmeste poegade arv	121	5	109	4,6
arhitektide arv	129	5,2	156	6,5

Uue sõtmalase hitone, millele olemas olu ulmise jeroodi' aastamandel maha vordhissel, esindab mis. vabariiklikult ekk intelligentsi poegade väetkene rühmitus (arsti, professori, õpetaja, professori, vrd. nri j. t. poegade), mille arv võrd sammutat tõu m m m aas.

Tabel nr. 14 Vabariikoliste poegade arv Tartu üli-  
koolis aastatel 1912 ja 1913.

aastat	1912	% üld- arvust	1913	% üld- arvust
arstide ja puurõu- pojad	24		29	
professorite ja õpetajate pojad	1		5	
inseneri pojad	1		1	
KOKKU	26	1%	35	1,4%

Teise täiesti uue "sisusene", mille kohta varemalt aastatel andnud järeleandmatult, leia-  
me kolonistide pojad, mille arv aastast  
on veel õige määral: 1912 aastal võigest 2 ja  
1913 aastal — 13 kolonisti poega, mille järgue-  
valt aastatel nende arv tõuseb 30-ne pro-  
dend. Millistest sotsiaalseisest kohtidesse kol-  
onistid kuuluvad ei õnnestunud välja selgitada.  
Andmed näitavad ainult seda, et kolonistide  
ühine moodustavad 100%-liselt Vene tuis-  
tuse kubermangudes (peamiselt Hersoni ku-  
bermangu) ammud sakslased.

Saamti järg täiesti selgitamiseks väis-  
mealastest üliõpilaste sotsiaalne päritolu,  
mille arv Tartu ülikoolis ulatus 1912-1913 aes-  
tatl neeldi üle kolme tundi (33)

Siisaks üldtoodud seisuslike ühikute-  
tule arvud Tartu üliõpilaskonnas näitab ühine  
karskavad (7-10), õhustari poegi (12-10) ja  
kõrvaltöölise ning aptuuri abolliste poegi (kokku 5)

mõttiselt alusel on rooma kätt tööliste valde-  
 tud väike kodanlusest, kuhu kätt tööliste ta-  
 naliselt kuuluvad, ei ole teada. Täpsemalt  
 on rooma tegevust majanduslikult teadlast väike-  
 kodanlusest allpool seisva elemendiga. See tõlla-  
 ke, peaga märkamatu % kätt tööliste ja aptuuri.  
 abtlisti lapsi on ka normaalselt võrreldes pro-  
 nko allpool, keda Tartu tollaajades ülikoolis  
 leidet võis. Tööliste st. proletariaatse järeltulija  
 üliõpilastele sulle koalis kohte ei leedulund  
 — teasi: Vene ülikool oli neile üliõpilaste-  
 tidele üle jõe käinult tulukes, üliõpilaste töolis-  
 perekonnast pärinevad üliõpilastele võrdel üli-  
 koali järeltulija arvult mõne järele mullane või  
 vähesemini teadustel, kuld andmeid veadeldavatel  
 periaadil nende kohte ei leedulund.

lõpuks ülevaate searviseks antud aastate  
 üliõpilaste konna võrreldes koostise kohte oleks  
 vaja kokkuvõtte teha üliõpilaste andmetest  
 üliõpilaste seisusühenduste kohte. (st. tabel nr. 15)  
 Käsiteldavate aastate Tartu üliõpilaste konna  
 võrreldes järeltulija kohte olemas alusel märk-  
 ser teie võrreldes andmeid võrreldavatel teise-  
 malt konna reedikeelse ja reedikeelse  
 üliõpilastele järele nende kohti. Kuld ka  
 rooma endevad kullaltai mullane järele:  
 Talupoegade järeltulija üliõpilastele järele

ei ole võimalik vahet teha kooliklause ja kooli-  
talupoegade vahel, samuti ametitöö puhul jääb  
algselt kõige suurem osa ametitöö ja väikesem-  
töe arv juure.

Tabel nr. 15. Tartu üliõpilaskonna jagunenud  
seisuste jagi aastail 1912 ja 1913

seisus	alsta	1912	% üliõpil. üldarvust	1913	% üliõp. üldarvust
Talupoegade ja olude üliõpil.		521	21,1	575	23,3
Õpetajate ja õpetajate üliõpil.		545	22,2	553	22,5
Hariduslikult seisu- sest üliõpil.		403	16,3	278	11,3
Aadlikud		373	15,1	387	15,7
Ametnike pojad		290	12	285	11,5
Arstide pojad		129	5,2	152	6,2
Kõrgemate pojad		121	5	131	5,3
Vabakutseliste pojad		26	1	35	1,5
Nõukogude pojad		33	1,3	33	1,4
Õhukõrvi pojad		12	0,5	10	0,4
Kolonistid		2	0,1	9	0,3
Kasakar pojad		7	0,3	10	0,4
Käsitöölise ja apt. abi- lise pojad		5	0,2	5	0,2
KOKKU		2467	100%	2463	100%

Üldiselt võime hinnata kahe küsi jõudude  
nähtavalt üliõpilaste sotsiaalselt päritolust  
tähtsuses enam-vähem tasavärselt, kusjuures  
mõnel määral rahvusliku päritolu tegevust arvame

rõttis (punktide, poolakate, armenlaste, georglaste  
punkt) rahvuskaalne luteri seavõtte, kuulude üle-  
kaalu.

\* \* \*

Käsiteldavate aastate Tartu üliõpilaste koma-  
rahvusliku koosseisu kindlaksmääramiseks,  
tulub jällegi peamiselt teetule usutunnistuse-  
te jootustabeli andmetele, nende anatüüsi-  
le, sotsiaalse päritolu ja kodukohasemangude  
andmetele.

Tabel nr. 16. Tartu üliõpilaste kogunemise usutunnistuste järgi 1912. ja 1913. aastal.

aasta usutunnistused	1912	1913
kreeka - katoliik usku	919	879
luteri usku	952	1060
Rooma - katol usku	295	282
jumali usku	200	174
Armenia	41	34

Tabelist näeme kreeka - katoliiklaste arvust s.o. suure  
rahvusest üliõpilaste arvu edasist vähenemist,  
mis rätetub neisugulise seminariide dopo-  
tajate nähesi jumaluse loogse Tartu ülikooli-  
kuul hoolimata suure laste arvu edasest  
vähenemisest, moodustades suure rahvus-  
sest üliõpilasel rahvuslõkest üldmõistest  
Tartu ülikoolis kõige suurema vähimuse,

millise arvule teisel rahvuslikul niimõtte-  
sel loj'dalegi ei ulatu.

Interruumliste üliõpilaste arv, milline juba  
ulneval perioodil pidevalt tõusis, jõuab  
niiel tõusu, ulentudes 1913-ko aastaks 1060-  
kothas abuss sotsiaalse j'ntokale j' üliõpilaste ko-  
dukubermangude kahte olema-oleel analuuel,  
seame kahte loj'kandse j'otuse interruumliste  
üliõpilaste seas eestlaste - lätlaste j' saaslas-  
te vahel (eestlaste j' lätlaste vahel ei õnnestunud  
mõngt nehet teha, unne unnel vene trans-  
kriptioonis on neje saanuel j' sotsiaalne  
numlurus nende rahvuste oras laugel tävsti-  
t'hte.) Baltisaaslaste arv oli Tartu üliõõ-  
lis nubes 230-ue nubes, välj'spoolt Balti-  
unni eluneeate seaslaste arv ulentus nubes  
40-uele. Eestlaste - lätlaste arv ulatus 550-  
le. j'guneval aastal luterlaste arvu eelavne tõus  
oleub j'ust nohalokku päviselune - eesti j' l'iti-  
üliõpilaste arvukast j'urelemaolust Tartu üli-  
kooli, mõth baltisaaslaste arvu tõusust. Seda  
kinnitab reisusloku j'ntokale tabel, kus väe-  
me talupoegliku j' väikekodanliku j'ntokale  
üliõpilaste arvu kaanu, ardlõue j' Teisti  
j'edaal seisuste arvu aj'e enams- väheus ühel  
taxuel j'urimust. (vt. tabel nr. 15)

Poolaraste arv, milloine ulmised periaadid oli enam-vähem stabiilselt visunud 300 prou-  
des, hakkab vähesel määral langema, alaneses 1914. aastas aastaks 263-ni. Samuti  
näeme edasest kaheveemist punktide arvus, milloine ulmised periaadid ulatus üle 200, nüüd aga langeb 174-le, 1914. aastal veigi  
144-le. Nagu näha aanti Tartu ülikoolis  
ühe rangemalt kontrollitud jaatide kee-  
lumormist, sest 1913. aastal jaatide arv soovis üli-  
koolis üldtas aruult 2%-võne määratset  
normi (5% oli punktide norm — 1913 a. oli punkte  
üliõpilaste üldarvust 7%) vähem olid pun-  
di rahvast üliõpilased moodustanud li-  
gi 10% Tartu üliõpilaste korrast.

Armuilaste arv vähenes samuti nende ka-  
he aasta vältel ja jatkab ka järgnevat aastat  
vähenevust. 1912. aastal ulatus armu-  
laste arv nel 41. üliõpilase ni, 1913. aastal langis  
see 34-le, 1914. aastal — 25-ni. Gümnaasiumi  
te arv aga see vastu tõusis võneldes 1911. aastate  
6-e üliõpilase võne, jändes 1912-1913. aastail  
60-ni üliõpilase prou.

IV Tartu üliõpilaskonna sotsiaalne ja rahvuslik koostis I Imperialistliku maailmasõja algusaastail 1914. ja 1915. a.

Maailmasõja esimesel aastal jatkub Tartu üliõpilaste arv vähenemine, langedes 1914. da aasta lõpuks 1825 - üliõpilasele. Põhjuseks on Baltimaade riikide riiklikud suhted, mis tõlta kangehäärti subsemanegade üliõpilased eelistama riikide teistene ülikoolidene ja üldine sõjaluksed, mis tõi majanduslike raskusi eriti alamast kihilidest üliõpilastele. Kuid 1915. aastal toimub järsk üliõpilaste arvu tõus 2656 - le üliõpilasele, millele nähtus sõjaluksena suurendes tundub alguses suurematus.

Tabel nr. 17. Üliõpilaste arv Tartus aastail 1914 ja 1915.

aasta	1914	1915
üliõpilaste arv sept 15. aastaku	2333	2656
üliõpilaste arv aasta lõpuks	1825	2380

Üliõpilaste arvu tõus 1915. a. põhjustendad tsensuuritsuse poolt tekitud mittemugused mõeldused handluspoliitikas: vabandlike seminaride II järgu lõputunnitusega lõpetajate nõukoise labamine Tartu ülikooli ajaloos-kuule,

füürrika - matemaatika ja arhitektuuride koolide,<sup>1)</sup>  
 Haridusministeeriumi koolidele sõjumeeste esdi-  
 quustatud vastuvõtu kohta kõrskidene õppeasutus-  
 tuse (punktide kohta ne koolidele ei kehtinud,  
 nende vastuvõtus jäb järele kereuskehtimise  
 jundiprotsedimääruse)<sup>2)</sup>, ja haridusministeeriumi  
 kiri, mille põhijal võttekriteeriumid isikute laadid  
 olid õppemeetust vahastatud.<sup>3)</sup> On selge, et  
 sellised soodustused tegurid jüdid tõstma  
 üliõpilaste arvu kõrgis traditsioonides, mille  
 antavad ümber enne ülikoolist kõrvale jää-  
 mid noorukid oma haridustud jätkama.  
 Üliõpilaste arvu suurendas ka ajapikenduse  
 andmine üliõpilastele sõjateinistuse mütsumin-  
 sel, millest tõngituna kõrgemal koolid jünd-  
 mid oma sõnkeri ülikoolidele seata ja need  
 nal hõlda.

Ülal toodud mõnelund hariduspoliitika  
 tõrd munda tõi ka Tartu üliõpilaskonna  
 võtsaal rene koosseisu. Algas taas teistest  
 ümbruse kübermangudest üliõpilaste jünd-  
 maal narmulike reumveride 4- ja 5- jüpp kõpe-  
 tajate ümber. Siis sellega tõusis narmulid-  
 kust reumverist üliõpilaste arv 339 üliõpilase  
 mõna, mille arvel Tartu üliõpilaskond võhastus

---

1) „Päevaleht“, nr. 242, 21.X 1915  
 2) „Päevaleht“, nr. 107, 6.V 1915  
 3) „Päevaleht“, nr. 122, 2.VI 1915

prognoosidise elemendilise

Tabel nr. 18. Raamulikuist reisimist üliõpilaste arv Tartus aastatel 1914 ja 1915.

aasta	1914	1915
raamulikuist reisimist üliõpil. arv	213	522
neude % üliõpil. üldarvust	9	20,8

Talupoegliku päritoluga üliõpilaste arv jätkas 1914 aastal — üliõpilaste üldarvu langemisel peelselt järele, arvades 25% kogu üliõpilaskonnast, kuid üliõpilaste üldarvu tõus aastal (1915) talupoegliku päritoluga üliõpilaste arv tõus on vähe märkimisväärne (16 üliõpilast), % aga langenud 25-lt 23-le. See nähtus selgitub tõenäoliselt sõjalisel aastal keskuse talupoega majandusliku olukorra hõlbustumise tõttu poolt, ja talupidajate võttevõimevõime tõttu poolt, mille tõttu pojad peavad koolist loobudes võtma talupidamise enda kätte.

Tabel nr 19. Talupoegliku ja väike kodanliku päritoluga üliõpilaste arv Tartus 1914 ja 1915.

aasta	1914	% üliõpil. üldarvust	1915	% üliõpil. üldarvust
Talupoegl. päritoluga üliõpil. arv	600	25,7	616	23,2
Väikekodanl. päritoluga üliõpil. arv	516	22	547	20,6

väike kodanliku päritoluga üliõpilaste arv

arv tõusis küll antud perioodil, kuid % üli-  
 õpilaste üldarvust langes. See näitab kodan-  
 liku päritoluga üliõpilaste arvu järskede kasv-  
 püüde samavõrris pehmete üliõpilaste üldarvu jär-  
 de kasvuga 1915. aastal.

Teatlik on üliõpilaskorras tuba suuresti  
 läbi langes, eriti protestantlises (langeb 17%-lt  
 12 %-le), mis räägib ühelt poolt poolakate  
 (kõikidest muu enamuse olulise päritoluga)  
 kõvale järele Tartu ülikoolist nende looge-  
 mise tõttu Poola territooriumile, teiselt poolt  
 langedes baltisama aadlitud sõja aastal free-  
 mavalitsuse võimist teatud kahtlustusse (Küba-  
 manavalitsuse dokumentide sees lehvib eriti se,  
 mis räägib balti-paunel kahtlustatavasse sisse spro-  
 neerimis<sup>1)</sup>), mis muudugi teatud määral mõjib ka  
 baltisakslaste ülikooli nõrkusele ebapöorselt.

Tabel nr. 20 Aedli järele ametuse poegade arv  
 Tartu ülikoolis 1914. ja 1915. aastal.

aasta	1914	% üliõp. üldarvust	1915	% üliõp. üldarvust
aadli päritoluga üliõpilased	351	17	316	12
ametuse pojad	271	11,5	283	10,6

Ametuse poegade arv tõusis 1915 aastal,  
 kuid üldise üliõpilaste arvu tõusu tõttu  
 nende % on madalamal ulmuse aasta %-st.

<sup>1)</sup> ENSV RAKA, F. nr. 296, sü 14. l. 78.

õrd leinise nur langus toimub aukoobni-  
ke ja kaupmiste poegade arvus, arsti 1915.a.  
Selle nähtuse uletamiseks jundureel analüüsil.

Tabel nr. 21 Aukoobni- ja kaupmiste poeg-  
de arv Tartu ülikoolis 1914. ja 1915.a.

	1914	% üliõp- lilast	1915	% üliõp- lilast
aukoobni- ja poeg- de arv	156	6,5	131	4,9
kaupmiste poeg- de arv	109	4,5	90	3,5

Seevastis intelligenti e. vabakutseliste pere-  
hondadest pärinevate üliõpilaste arv tõusis  
1915. aastal 54-le. See tõus toimub arsti-  
arsti poegade näol, kes teeneroliselt, tahes oma poe-  
gi mobilisatsioonist vabade, summasel reduti-  
kooli.

On loomulik, et välismaalaste arv antud  
perioodil vähenes, kuna sõja oludes  
välismae laste jundelepees Tartu ülikooli  
oli sarkendatud, arsti- ja poegade (haru-  
meelt) osas, kes numbrilisel määral veeenduste leeri.

Tõustes nähtemata seisus ühikute arvu  
ajgnarhitektuuril nuni töökunsti ei en-  
ne, nähtesed töökunniel ajgn nende ree-  
mes ni oma uniponjust tähtsus üli-  
õpilaste sotsiaalse koosseisuse üld-  
põlde nini kohalt.

Tabel nr 22. Tartu üliõpilaste jagunemine seisus-  
te järgi aastatel 1914 ja 1915

seisus \ aasta	1914	% üliõpil. üldarvust	1915	% üliõpil. üldarvust
Jalutsõjaväe ja sõjaväe üliõpil.	600	25,7	616	23,2
Närvikohand. ja üliõpil.	516	22	547	20,6
harumõel. seisus	213	9	522	20,8
aadli seisus	351	17	316	12
ametnike pojad	271	11,5	283	10,6
Arvanõudanikud	156	6,5	131	4,9
kaupmeeste pojad	109	4,5	90	3,5
maabehutselehtide pojad	35	1,5	54	2
Kolonistid	24	1	33	1,2
ohvitseri pojad	8	0,3	8	0,3
Kasarmad	11	0,4	9	0,3
Kasarmad ja aptee- ri abi pojad	7	0,2	5	0,2
hatismeelased	32	1,3	12	0,4
KOKKU	2333	100	2656	100

Üldiselt väenev arv aastatel, võttes 1915. aastal üliõpilaste sotsiaalsete ja seisuslike mi-  
notuste arvulist või protsendilist vähenemist.  
Aadli seisuse, mis moodustab enamikku  
harumõelise seisuse 1915. a., millise arv tõusis  
339 üliõpilase võrra, mis võrreldes ligikauds  
üliõpilaste üldarvu tõusuga 1915. aastal (321-i  
üliõpilase võrra tõusis üliõpilaste arv võrreldes 1914.  
aastaga) harumõelise seminari teede uus jünge-

pool, milleks Tartu üliõpilaskonna rahukoosseis  
ja rahukoostise teisi järelevalve rahukoostise otu-  
tavalte rahukoosseise teisi kampa.

Uus rahukoosseis teise järelevalve  
Tartu ülikooli omade mõju ka Tartu üliõp-  
laskonna rahukoosseise koosseisu seisukohtelt,  
tõstes tavalte rahukoosseise üliõpilaste  
arvu, millele moodustab 1915. a. ligikaudu 40%  
kogu üliõpilaste arvu.

Käsitlendaate aastate Tartu üliõpilaskonna  
rahukoosseise koosseisu kohte võrre ande täpsemel  
andmel mis selnevatel perioodidel, kuni 1916.  
aasta üliõpilaskonnas võrre andmel  
üliõpilaste rahukoosseise kohte, aastatel 1914, 1915.  
aastate võrre võrre kaudu selgita-  
da nende aastate üliõpilaskonna rahuko-  
osseise koosseisu võrre teise.

Rahukoosseisust näideldavalt selgita  
omavol juba 1914. a. ja selnevatgi aastatel  
(vt. varemud tabelid pool) näideldav, kudel  
1915. aastal kehtivate asutuste, tõuse võrre;  
ja mis peasi, see tõuse suurema progressor-  
seimate õppuste — rahukoosseise teise  
arvel, mis arvud Tartu üliõpilaskonna rahuko-  
osseise teise järelevalve postivoode.

Tabel n. 23 Tartu üliõpilaste konna rahvusloka koosseis 1914. ja 1915. aastal

rahvused	aasta	1914	% üliõpil. üldarvust	1915	% üliõpil. üldarvust
venelased		784	33,6	1010	38,5
eestlased		469	20	460	18
baltisarslased		292	12,5	324	12
suurland väljõppinud baltikunni		93	4	137	5
poolakad		234	10	222	7,8
jümelised		153	6,5	200	7,5
tätlased		144	6,3	155	6
guroonlased		50	1,8	52	1,8
armeenlased		30	1,4	28	1
indulased		24	1,1	23	0,7
välismaelased		32	1,5	12	0,4
formid kelle rahvus jäi määratamata		28	1,3	33	1,2
KOKKU		2333	100	2656	100

venelastele järgneva mürasega rahvusloka mit-  
 matusel moodustavad Eesti üliõpilased, kelle  
 arv needeloleval perioodil keeras endiselt  
 $\frac{1}{5}$  kogu üliõpilaste arvust (20%) Eesti ja vene  
 propaandsete üliõpilaste mhitlumise Tartu üli-  
 koolis, Eesti üliõpilaste juhtimise teaduste-  
 re nõistuse tule vene üliõpilaste poolt, side-  
 mete poldamine vene üliõpilaste algatusel jms.

te ülevõtmisele progressiivsele ülevõtmiskomale —  
see moodustab ühe alajärgi eesti ja vene  
rahvaste rühma ajaloost.

Teiselt poolt on muudugi läbistava frakti-  
na arärgete eesti üliõpilaste riigisotsiaalse osa  
(hallpammete — tulvaste „kadaka sarnaste“ poeg-  
de) koostööl balti pammete võimudele, kelle an-  
ke antud perioodil oli ümme nime, kõrvale  
rahvuslikust vähimistest nummiselt kolman-  
da koha. Baltisaxslaste arv räägi suurenes  
1915 aastal, mis on tingitud juriidilistest  
baltisaxslaste võimudele sarnase üliõp-  
ludesse sissevõtmiseks, mis näemealt väge su-  
ul arvul baltisaxslasi õppis. Peale baltisax-  
laste arvus Tartu üliõpilis väljapoole Baltisax-  
järgnevatel sarnasid, keda aeg välisriiklaste hul-  
ke ei loetud. Täpsemalt arvestades nime vene  
tistest kubermangudest ja loomelisest järgnevatel sa-  
land (kolonistid ja ametivõimud) kellest suur  
osa võib oma järelejärgi kuuluda baltisaxslaste  
hulka. Eriti võib seda oletada balti kuber-  
mangudele lähemal arvatust loomelisest järg-  
nevate sarnaste kohta, millel järele järgne-  
liselt baltisaxslastest ametivõimude tegevust on  
(veel oli teate rasti Peterburis mis ka Moskvas va-  
rematel aegadel eesti murel arvul.)

Poolakate arvulises koosisus nägime juba eelnevat aastat (1912 - 1913) algavat langust. Käsitludane kahe sõja aasta jooksul ne langus jätkub, mis on seletatav Poola abide sahtlumisega rindepoorhonde varumalt mi teraal Venemaa poortubemanguel. Et sõjainelunusel mõjustrad poolakate jundelnoole vähe nemist Tartu ülikooli, föendaneel 1914 - 1915 aastate üliõpilaste vastuvõtu toimiskud, kust näeme, et terve rida Tartu ülikoolis õprijudel alustada võrjatkate soovimud poolakad, mis on seetund ma ome dokumendel jg vassastumispelmed jg millele on ülikoolist vastetud jgetavalt, ei ole lohtvalt õppetöö aluseks kohale stumumel, <sup>1)</sup> mis lant olitade sõje tekostradend mõjused selleks.

Juntide arv, mis langes 1914. aastal 153-le s.o 6,5% -le üliõpilaskomast, tõuseb 1915. aastal koos üliõpilaste üldarvu tõusuga, misel protsendilt ei ületa te 7,5%. Mõanduseel, mis tsaarvalitsuse poolt tehtis kauduspõlvitkas, ei khtimud jundirahvusest noorsoo mhtis. Jg tundub niq, et vassastel aastel ollakse Tartu ülikoolis juntide kelenormist vassipredamises palju rangem mi narasaretil alguel. Mündatus selle mhtis tabab

<sup>1)</sup> H. H. P. ... 1914-1915 a.

alles 1916. aastal, millel juunis on Tõnis  
Tartu ülikoolis euraalemaatule tööjule.

juuniorlaste ja armenlaste arv juunis 1914.  
- 1915. aastate jooksul võrreldes: sta booleene.  
üldse paneb nevel: omestame venele suhtel-  
selt kaupete rahvaste esmolejate küllaltki omis  
arv Tartu ülikoolis, sest samal ajal uni kau-  
keasra rahvaste poegade arv ulatus 70-80-ne  
ümber (kõnni võetune) oli' lüdalaste arv üpris  
väike, unni' lüdaland arvul suure üli'oo-  
de üpris ligedal. ka lüdalaste arv ei ole unni'  
ulatuslok.

Kõige rohkem rahvuslikult koostiselt on välismae-  
laste ühikust: sven esnes inglan', sakslan' (ka-  
sanneelt) soomlan', teurlan', röötblan', türk-  
lan', sesblan' j.t rahvustest üliõpilasi. Nevel un-  
vuni valdali' tabelise venele ei' olund mõlet, ku-  
na venele olmasolu Tartu üli'oolis on tõi'isti ju-  
hustõnne laadi' ja roo rahvus on esmoleatud ainult  
ühel nõi' kõige rohkem 2-3 üliõpilasega.

\* \* \*

Käesolevas peatükis esitatud andmete põhijal  
näeme, et Tartu üli'oolis sammas 1916-le aastale  
- revolutsioonilise loomuse taastõnne aastali-  
nastu tugevneumel radikaleste jõududega, kestä-  
nni seminariistide, võrduekodaandue j.t vaskkõhtide asu-  
tõnule, samuti vene rahvustest üliõpilaste avon-  
fõnule, olud seavtõnne jube tugeva jõudude üli-  
kealu mõneldes vantsioonilise leevõga.

V Tartu üliõpilaskorraga sotsiaalne ja rahvuslik koostis  
Rebruarirevolutsiooni ulaastal ja Rebruarirevolutsioonipäevil ning Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistusperioodil 1916-1917. a.

1916. aasta oli kolmas sõja aasta. Juba 1915. aasta alguseks olid sakslaste kätte langenud Poola, Loodu ja osa Baltikumi ning vallandatud. Kersti-  
red sõjas ja majandusliku kaostamise kutsuvald  
töötavates maades, kelle õlgedele langes kogu  
sõja raskus, eriti tervet rahvoolematust. 1915.  
aasta lõpus oli Venemaal kujunenud revolutsiooniline olukord.<sup>1)</sup>

Rõõme lähenevuse mõjus häirivalt ka Tartu  
ülikooli õppetööle. Juba 1915. aastast peale tõu-  
teti üles küsimus ülikooli evakueerimisest  
ka Tambovi,<sup>2)</sup> Permii,<sup>3)</sup> Nižni-Donoeradi,<sup>4)</sup> või  
Jenartevinoorlari.<sup>5)</sup> 1916. aasta jooksul olgi eva-  
kueeritud Nižni-Donoeradi ja Permii praegu terve  
ülikooli raamatukogu ja peale selle veel ümard  
ülikooli varemeid, mis kokku ulatus 27082  
pundlani.<sup>6)</sup> Evakueerimisele oluel kestnud Tar-  
tu ülikoolis 1917. a. alguseni, millal otsustati  
Tartu ülikooli peigale jätta ja õppe tööd 2. oktoob-  
ril alustada.<sup>7)</sup>

1) Pannatona, NSVD ajakiri, lk 122.

2) Päevaleht" nr. 79, 29. IV 1916

3) Päevaleht" nr. 119, 6. VI 1916

4) Päevaleht" nr. 137, 28. VI 1916

5) sama

6) Päevaleht" nr. 49, 29. IV 1916

Ülikooli reamatu kogu enamusest mõnes õppe-  
 tööl tavaliselt teoretilistes teaduskondades  
 (Ajaloo - kule, Õigusteaduskond ja Usuteaduskond)  
 Arstiteaduskonda ja osalt ka Füüsika - matemaatika  
 teaduskonda kui rohkem praktilisele teotavale  
 teaduskonda see nii valusalt ei rünnanud.

Sõjajärgne suurenenud, ülikooli õppetöö häi-  
 ritus enamikus teaduskondades, vaski teem-  
 valituse mõndaste tagajärjel 1915. aastal  
 2654 - le tõusnud üliõpilaste üldarvu 1916. aa-  
 tal muutis alla 2516 - le, mis aasta lõpuks ja  
 1917. aasta alguseks langes 2027 - le üliõpilasele.  
 Üliõpilaste arv langes tõsiselt just teiste tea-  
 duskondade arvel, kuna arstiteaduskonna üli-  
 õpilaste arv samal ajal kasvas ligi 150 - ne üli-  
 õpilase võrra. See tõus arstiteaduskonna üliõpi-  
 laste arvu on põhjendatav sõjajärgses arstide  
 heaolu suurendamise äärmise vajaduse tõttu  
 arstiteaduskonnale tehtavate eriliste soodustus-  
 titega. Samuti nägime, et arstiteaduskonnas õppe-  
 töö oli ülikooli reamatu kogu enamusest mõnes  
 tagajärjel vähem häiritud kui teistes teaduskon-  
 dades.

1) Tartu üliõpilaskonna sõjaväe koosseis jaadeldemal  
 peaadil.

Üliõpilaste üldarvu langes ja muudatused  
 üliõpilaste arvu teaduskonnas oma arvel teatud

nõrge ka Tartu üliõpilaskonna sotsiaalse koosseisu üldpildile. Arvud näitavad, mis toimunud üliõpilaskonna sotsiaalse koosseisus 1916. aastal, tugevdades tublisti üliõpilaskonna rahvapärase liidri jõude ja nõrgendades teiselt poolt reaktsionilist liiki.

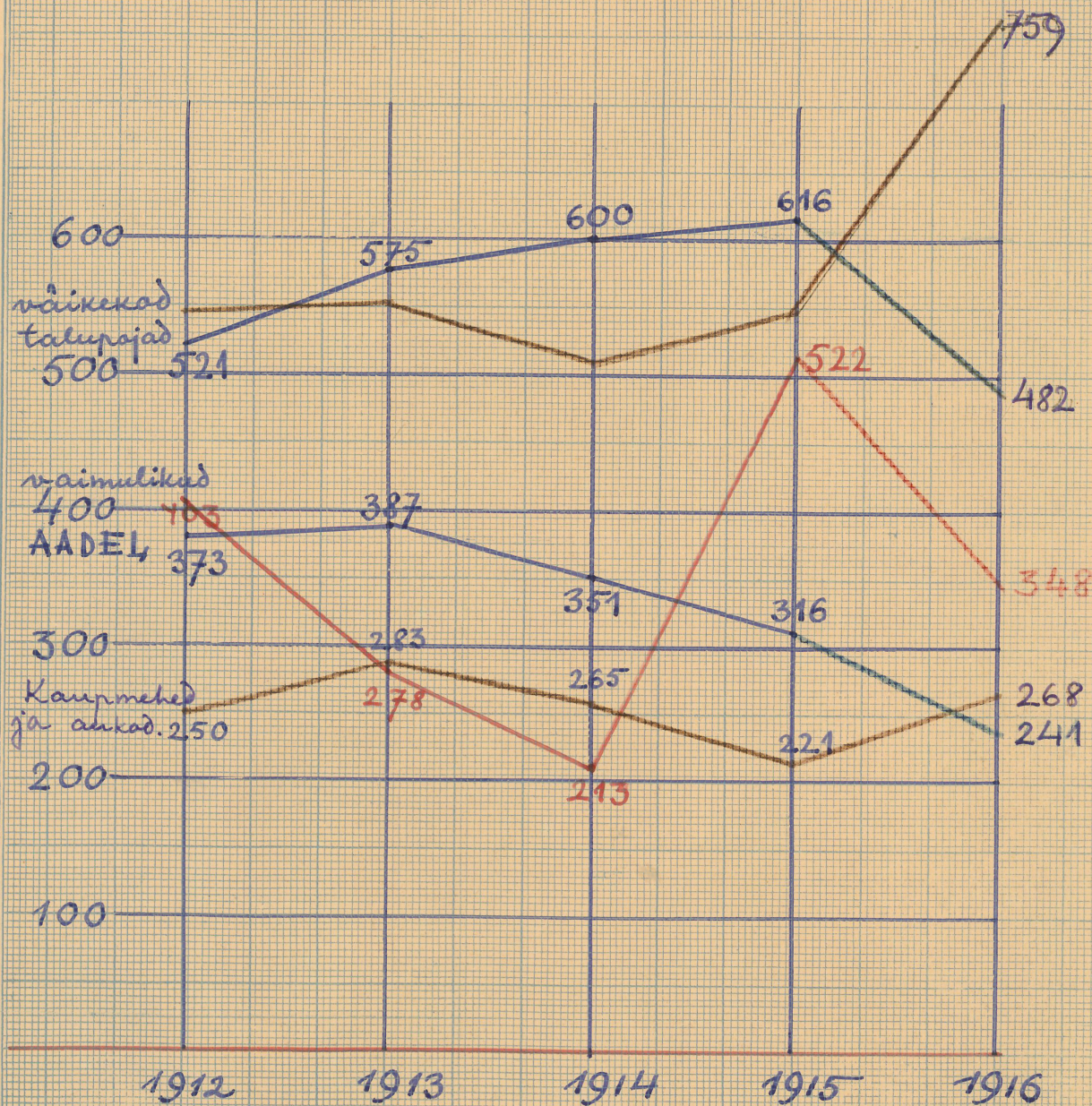
Tabel nr. 24. Tartu üliõpilaste sotsiaalne seisund ja 1916. aastal võrreldes 1915. a. andmetega.

seisus	1915	% üliõpil. üldarvust	1916	% üliõpil. üldarvust
Talupoegade ja põlvkond üliõpil.	616	23,2	482	16
Nähtu kodanliku põlvkond üliõpil.	547	20,6	759	31
keermurde seisus	522	20,8	348	14
arvelli seisus	316	12	241	10
ametnikke poisid	283	10,6	211	9
arvadeametnikud	131	4,9	131	5,5
kaupmeeste poisid	50	3,5	137	5,8
vabakutseliste poisid	54	2	108	4,5
Kolonistid	33	1,2	45	2
ahvutusi poisid	8	0,3	4	0,2
kasernad	9	0,3	3	0,1
keermurde ja apteekriabi üliõpil. kelle sots. põlvkond oli juri selgitamata	5	0,2	11	0,5
	12	0,4	36	1,4
KOKKU	2656	100	2516	100

Tabeli andmetest nähtub kogu võrreldes nähtu kodanliku elemendi järsk arvuline tõus 1916. aastal, millele 1915. aastaga võrreldes kannab 212. keermurde üliõpilase võru. Üldiselt moodustavad nähtu kodanliku põlvkonna üliõpilased 1916. aastal ligi ühe

Diagramm m. 3.

Üliõpilaste seisuslik jagunemine 1912-1916



kolmandikku (31%) nägu Tartu üliõpilaskonnast. See näitab kodumõeldu elemendi ning juurele hakkas vabatahtlik, nagu me mõtlesime, jundli rahvusest üliõpilaste ümberolematu jundileoolu Tartu ülikooli arstiteaduskonda. Sama arjoleku on selitav ka kaupmeeste poegade arv tões 47 me üliõpilase võne, kellest saamati ning enamasti kuulub jundli rahvusele ja arstiteaduskonda.

Tõnu näeme ka naaberriikide poegade üliõpilaste arvu, millele nõueldes 1915. aastaga rekordistub, ulatudes 1916. aastal 108 üliõpilase ni ja meedeustades üliõpilaskonna üldarvust 4,5%. Summeeritult osalt see tõnu toimub arstiteaduskonna üliõpilaste arvel, kus naaberriikide poegi õpib 68 (s.o üle 50% nende kaupa arvust) Ka käsitööliste ja apteekriaabide arv tõusub mõnel määral, tõusub just apteekriaabide arvel, kus rahvusliku analüüsi tulemusena kuuluvad enamasti jundli rahvusele, mille 99 õpi vabatahtlik ümberolematu tões. Tõeliselt aga jüb see ümberolematu endiselt väga väikearvuliseks, moodustades ainult 1/2% kogu üliõpilaste koosseisust.

Tõnu seisustest pärinevate üliõpilaste arvust näeme aga enamasti lühikest (nälgijate vabatahtlik ümberolematu seisus, millele arv jüb ka 1916. aastal 131 üliõpilase võnes nagu 1915. aastal)

Eriti tugev on langes talupoegade ja talupidajate üld-  
 õpilaste arvus, mis 1915. aastal veel moodustas  
 üle  $\frac{1}{5}$  (23%) kogu üliõpilaskonnast, ümbrapa-  
 moodustab kõigest 16% üliõpilaskonna koguarvut.  
 Talumähe poegade arv on langes jätajastel ümber-  
 gi rooja põhalevenemisest tingitud majanduslikel  
 raskudel kerk talumähe majajätkamise ja ka talu-  
 pidamiste mobilisatsioonide rooja väikse, mis ümber-  
 reude poegi üliõpilastest kõvale jame.

Nõrmitult seisust üliõpilaste arv, mis  
 1915. aastal oli jümselt tõusnud, langes 1916. aas-  
 tal taas. Seda võib seletada oralt üliõpilaste  
 ütlarvun langesemise ja õppe töö häiriduse tõttu ho-  
 uetilitest teaduskondades, misel tundub et soon  
 mängis ka muut oru ümber lähenemine Tartule,  
 mis tõttu kere teistest kubermangudest pärineva  
 kooli noorimehe jümselis õppimisel jatkata teis-  
 tes, miselst kangevõimul arvatis üliõpilades.  
 Hõrjimes tundub tõenäolisine, et 1916. aastal  
 lavendati nõrmitule seminaarile II jünger kõpita-  
 jute vastuvõtuluba ka teistele + reari Veremee  
 üliõpiladele, sest vastasel koval nõrk ole-  
 da koolmata ümber lojdukest, nõrmitule semi-  
 naristide endoselt muut jümsel voolu Tartusse  
 mis arusaan üliõpili, mis seminaari II - jünger  
 kõpita jutel nõrmitudus oma häidustel

jätkeata. Üldiselt võib aga oletada, et Tartu ülikoolis 1916. aastal juunisulal verumlikust seadusest üliõpilaste enamiku moodustasid just need, kes sündinud olid enne 1914. aastal, sest need olid raskesti päädenud Venelaste teistesse sümboolsetesse ülikoolidesse, kuhu tung oli üldiselt suurem ja elamine hulukam. Kerge oli võtta pääda hoolimata: vene teistest kübermaandest päritulevatel kõrgkoolidele ja teiste kõrgkoolide poegadele, kes hoolimata juunisulal pääda üldisest kaugemal ammatuse ülikoolidesse, kus õppe töö oli sõjaväelast väheks häiritud kui Tartu ülikoolis. Seda võime oletada, et 1916. e. natumliku seisuse esindajad Tartu ülikoolis oma enamikus hoolimata sündinud, juunisulal, väljearvatud väike ühine baltisaksa, eesti ja läti pastovite poegi, kes paratamatult peavad jääma Tartusse. Kõik venele arv oli üldiselt võrdväärne (26 üliõpilast), et see ei munda mõistata natumliku seisuse üldist piloti.

Kõik poegade arv rahanes 1916. aastal 75. e. üliõpilase võne, millest suurel määral tuleb seletada vene aadlike juunisulal oore poegi teistest ülikoolidesse parjutada, sest vene aadlike arv 1916. a. on Tartu ülikoolis võrdlemisest vähe (46 üliõpilast). Samuti poola-

kate arvu vähenemine mõjus keiser aadlastest  
 üliõpilaste arvu langusele. Kuul ka baltisaksa  
 aadlike arvu võib alitada kahenemist, sest  
 1916. aastal langeb üldiselt baltisaksa üliõpi-  
 laste arv 48 üliõpilase võrra (vt. tabel nr. 33),  
 millest nähtust võib seletada keiservalitsuse  
 teatava ümbuskloku muutumisega baltisaksa  
 laste sõja ajal, mis väljendub kas või sellis-  
 ki faktis, et just 1915-1916. aastate lehtedest või-  
 me lugeda pealevõetud teataval Handelsministeriumi  
 poolt ülestõstatud küsimuse kohta Tar-  
 tu ülikooli ühiteaduskonna õppeküla muut-  
 misest,<sup>1)</sup> (teatavasti oli ühiteaduskonnal asunud  
 Tartu ülikooli teaduskondadest, kus õppeküla  
 püsis vke nel saksa küla), ja koguni Tartu  
 ülikoolis ühiteaduskonna küsimuse hoopis  
 ära kaotamisest<sup>2)</sup> — Teatavasti oli ju ühi-  
 teaduskond selleks teaduskonnaks, kus valit-  
 sevaks rahvuseks olid baltisakslased ja sak-  
 lased väljapoole Baltikummi (vt. tabel nr. 36.)

Samadel motiividel negi aadlike arvu  
 kahenemise puhul, võib seletada ka amet-  
 like poegade arvu vähenemist Tartus, selle-  
 dest enam kui moodustavad vene rahva-  
 sest üliõpilased (on selge, et kõrgemal  
 sotsiaalsel tasemel püüdnud sõja ajal oma poegid

1) Postimees, nr. 128 25-VI 1916; nr. 209 21-IX 1916;

2) Postimees, nr. 57 27-VI 1916

„Peele võetud teataval“ nr. 136 Jov 1916

sohvitada kaadule töhematene ja voolast kaugematene  
 ülikaoludele; alamaal ametnikud ja baltiseense  
 ametnikud, kellel junnelunud voolunud kõige-  
 mertes instantsides, olid sunnitud oma poe-  
 Tartu ülikaolis elani pöelame) sepe võime  
 oletada, et ke ametnike poeale riikmatuses 1916.a.

moodelustes alamaametnike pojel (ulle margitud-  
 lox seisund täheneb nästkehadanluse omale) val-  
 dene enamuse, muidugi baltiseantest amet-  
 nike ja kohalike kõigemate vline ametnike poe-  
 gi sinne kategeovasse arvate ei see, kudel  
 nende arv ei näi eriti mure olenat (vt. tabel nr.

39)

Sepe võime 1916. aasta üliõpilaskomitee üldi-  
 se rohvaaalse koosseisu osas märkude tundu-  
 nat progressivismist, ushätt nästkehadanlu-  
 se kuni seisuse arv ja järu tõunde taajajajel, mil-  
 le lohtub vnl vastumilikust seivumist üliõpilas-  
 te ja töenäoliselt ke intelligenzi ja ametnike poe-  
 gale enamuse. Lemmiti an murel teade  
 keskmit talupoegadele pärinevate üliõpilaste  
 enamike korak üliõpilaste revolutsioo-  
 ntilise lohkumise käigus. Selbiot redi kaare  
 lusi üleolekut astab komiteede all pool tior-  
 tatar analüüs üliõpilaskomitee rahvusliku koos-  
 seisuse kohta üldse, üliõpilaste rohvaaalse ja rah-  
 vusliku koosseisu kohta teaduskoostis ja

üliõpilaste sõtsuaalse koosseisu kohta rahvus-  
ühendamise protsess.

2.) Tartu üliõpilaskonna sõtsuaalne koosseis  
teaduskomitee 1916. aastal.

Analüüs Tartu üliõpilaskonna sõtsuaalse koosseisu kohta teaduskomitee pakub huvitavast seisukohest, et nähe millised teaduskondi es-  
listel nel erinevaist sõtsuaalsetest võtitud päi-  
nevad üliõpilased ja milline oli üldiselt üliõpi-  
laste sõtsuaalset koostist olenevalt sja teadus-  
konna sone ja muudatus. Kõikjal 1916. aastal,  
millise aasta kohta on võimalik tuostada vas-  
tarat analüüsi, oli Tartu ülikooli teistes tea-  
duskondades peale arsti-teaduskonna normaalse  
õpetuse häiritud, mille tõttu mis teaduskonde-  
des üliõpilaste arv erakondset määrala la lan-  
ges. Kuid üldiselt võib oletada, et sõtsuaal-  
sete ühmituste vahelised teaduskondade  
protsess jäi enam-vähem eraldiseis, väljajäetud  
arsti-teaduskond, milline oli needeloleval aastal  
anti-sotsiaalsed tingimused.

Et saada ülevaadet, milliseid teaduskondi  
tolleajase ülikoolis õppuvad eslistel, võtak-  
sime alljärgneva tabeli Tartu üliõpilaste arvu-  
listest jagunenist teaduskondade vahel ko-  
gu arendkuvotava jawaadi vältel (1908-1916.a.)

Tabel nr. 25 Tartu üliõpilaste arvulise jaotumise teaduskomitee 1908 - 1916. a. \*

aasta	üliõpil. üldarv	Arstiteaduskond	%	Õigusteaduskond	%	Füüsika-matemaat. teadusk.	%	Ajaloo-keele tk.	%	kirjateaduskond	%
1908	2511	1120	44	716	28,5	377	15	178	7,7	120	4,7
1909	2581	1138	44,2	758	29,3	388	15,1	172	6,6	125	4,8
1910	2551	1156	45,5	756	29,7	354	14	159	6,3	126	4,5
1911	2395	1134	47,2	664	28	322	13,4	139	5,8	136	5,6
1912	2254	1144	50,8	533	23,7	316	14,1	109	4,8	149	6,6
1913	2255	1195	53	490	21,8	303	13,4	104	4,6	163	7,2
1914	1825	995	50,3	368	20,2	278	15,4	94	5,1	170	9,2
1915	2380	1320	56	344	16	259	12	192	9	165	7
1916	2027	1466	72,3	194	9,5	212	10,5	104	5,2	51	2,5

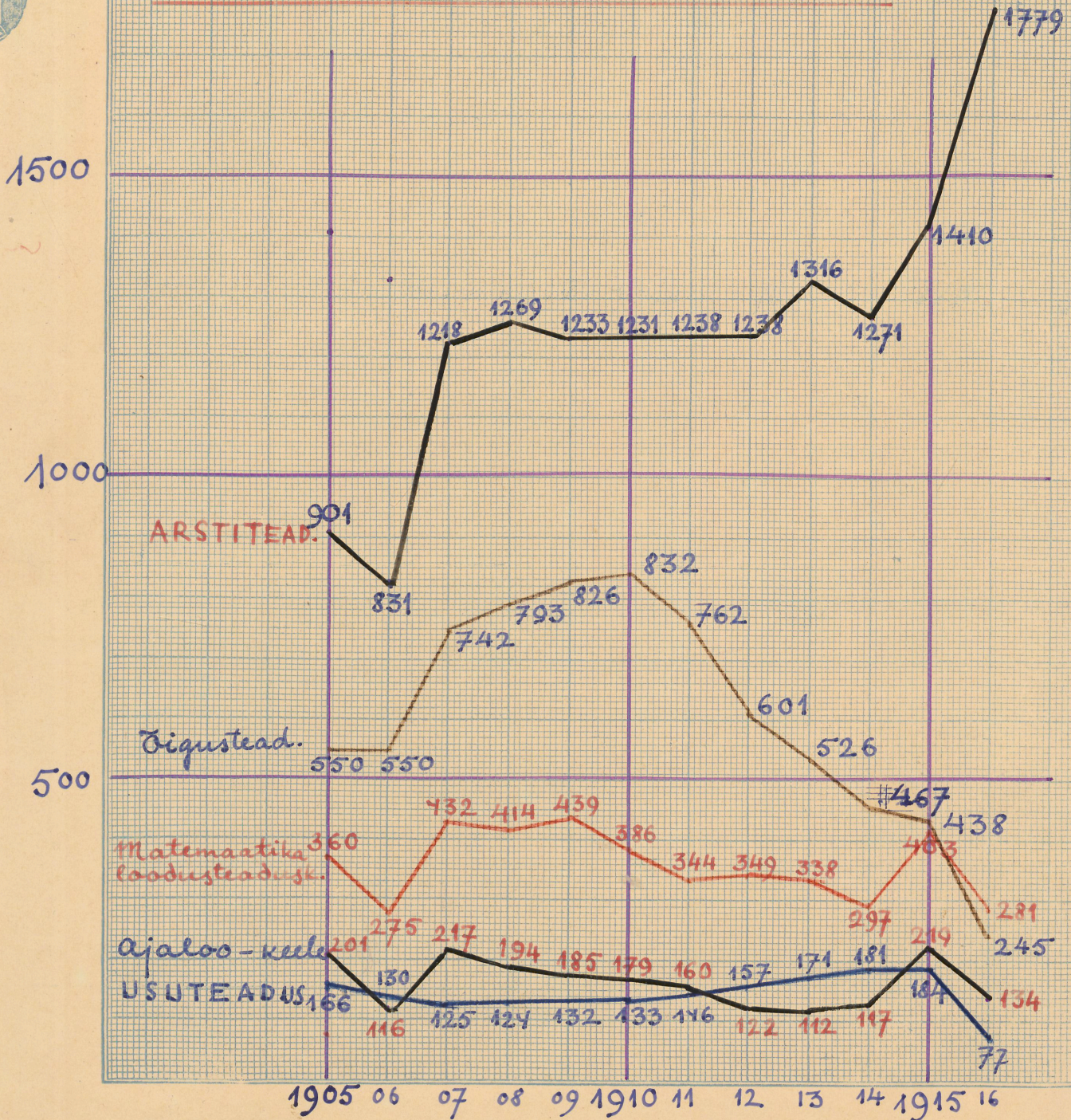
Präeme, et esiti ulistatud teaduskomiks oli Tartu ülikoolis arstiteaduskond, kuhu oli koondunud juba varemadel aastatel 45-50% Tartu üliõpilaskonnast, mis 1916. a. tõusis 72%-le. Sama tüüpi arstiteaduskonda on reetaten arstidekultuuri suhtelise tulekuga tsari Venemaal ja Tartu ülikooli arstiteaduskonna ka kuulnuga folkoysete vene ülikoolide hulgas.

Ka õigusteaduskond näis olevat üheks ulistatavaks teaduskonnaks, kuna see teaduskond valmistades ette kõrgemate riigiamtuste heebid, pehans heidid teenistusvõimalusi teaduskonna lõpetanud üliõpilastel. Sellist tulebki õigus-

\* andmed tabelis on teadud ülikooli aasta arvamete järgi seisuga aasta lõpus, varemadel aastatel võtta andmete pindumise tõttu seisuga 15 septembriks.

# Diagramm nr. 4

## Üliõpilaste arvu liikumine teaduskonniti 1905 - 1916



teaduskonna üliõpilaste arv suurelti suurenenud võr-  
 reldes teiste teaduskondadega. Kiri: sõja aastal  
 langeb üliõpilaste arv õigusteaduskonnas õige ve-  
 derolele (1916 a. 9% rohkem üliõpilasi koonest), mis  
 tuleb arvestada õigusteaduskonnas kui puhtteore-  
 tilise teaduskonna õppetööd taastatakse tegevust  
 ülikooli reamatuksaja evakueerimise tõttu.

Kangelt vähemard teinistatöömäärade võis-  
 loote järele: elukutselise kaudu, mis tõlts ajalo-  
 kuleteaduskonna üliõpilaste arv on rohkem antud  
 perveedi näitel õige kaudu, kangelt 1916. aas-  
 tal üpris medaalale, tõugitune ajaloo-ulete-  
 dukonna, mis kõige enam reamatuksaja kaudu  
 tava teaduskonna töö häiritusest reamatu-  
 ksaja evakueerimise tõttu järele.

Ajaloo-uleteaduskonnaga võrreldes kõige jä-  
 ralt üliõpilaste arv suurenenud on võistlevas  
 usuteaduskonnas, millele oma töpetajate järele  
 õige järele töötõugimise just territoriaalses  
 mõttes: "usuteadlaste" tulevane tööpõld pro-  
 dus arvult 3 - e Balti kubermangu. Eriti  
 kangelt aga usuteaduskonna üliõpilaste arv  
 1916. aastal, millel usuteaduskonna saatus  
 rohkem järele kaudu: teatevasti amite  
 kõrgemal pool kaudu teatevasti teatevasti  
 usuteaduskonna kaotevise tõttu.

teaduskond jäi works' püssima, kuul võime ole-  
 tade, et unteadus kome tuure tulevok oli  
 sõjoluudest tõfited põhjuste kõrval üheks löu-  
 teguriks, mis põhjustas üliõpilaste arvu suure  
 languse alles teadus komes.

Enne kui anda üliõpilaskome sõtrvaalse koos-  
 seisu analüüsi teaduskomiti 1916. aasta Tartu  
 ülikoolis, tuleks esitade lisaks üldtöödud  
 tabelile, kus on ühtlasi müth, tööduel anal-  
 müel üliõpilaste arvu kohta teaduskomiti sei-  
 mige aasta lõpiks, ka 1916. aasta kohta, mil  
 andmed üliõpilaste arvulise jagumise kohta  
 teaduskomiti 1916. aasta 15. oktoobri seisuga,  
 kuna nende andmete põhijal on teostatud all-  
 järgnev analüüs üliõpilaste sõtrvaalse jäntolu  
 kohta teaduskomiti.

Tabel nr. 26. Tartu üliõpilaste jagumise  
teaduskomiti 1916. a. 15. oktoobri andmet

Üliõpil. üld. arv.	Artifeer- dus.	%	Õigustk.	%	Füüsika- matem. xx.	%	Aptas- kult. xx.	%	Õrutea- dus.	%
2516	<b>1799</b>	70,7	245	9,4	281	11,1	134	5,3	77	3,6

Kuna arstiteaduskond oli muu teadus-  
 kond tolleaegs Tartu ülikoolis, alustatakse sõ-  
 trvaalse koosisu analüüsi arstiteaduskon-  
 nest. Üleüldse arstiteaduskome üliõpilaste  
 sõtrvaalsest koosisust annab alljärgnev tabel.

Tabel nr. 27 Tartu ülikooli Arstiõpetuskoume üli-

õpilaste järeleandmise seisuste järe 1966.a.

Siirus	nestaast seisnest üli- õpilaste arv Arstiõpetuskoume	neude % arsti- õpetuskoume üliõp. arvest
Närvekodandlus	600	34
Talupoeg	359	20,2
Narvaüliõpilaste seirus	220	12,3
Arstliõpilaste seirus	163	9,1
Arstiteaduskoume pojad	138	8
Arstiteaduskoume õpilased	76	4,1
Kõrgkooli pojad	103	6
Narvaüliõpilaste pojad	68	3,6
Kõrgkooli õpilased	9	0,4
Õpetajate pojad	3	0,2
Kõrgkooli õpilased	3	0,2
Kõrgkooli õpilased ja aptee- riõpilased	10	0,5
üliõpil. mille sõts jätk. olid järe üliõpil. õpilaste	34	1,7
KOKK U	1779	100%

Maagu me näeme on arstiõpetuskoume üliõpilaste-  
 test üle  $\frac{1}{3}$  närve kodandluse järe kolme see  
 nähtus tõustab ulpool teadud väidet närveko-  
 dandluse järe kolme üliõpilaste üldarvu tõusu  
 puhul sõltub sellest Arstiõpetuskoume üliõpi-  
 laste arvu tõus, peamiselt järele rahvast  
 üliõpilaste arvu tõus, millest enamik kuulub  
 närve kodandluse (vt. tabel nr 38)

Ka talupoegade püritoluge üliõpilaste arv on arsti-  
 teaduskonnas. Kõikjalgi tehti ka kohe, moodus-  
 tades 20% kogu teaduskonna üliõpilaste arvest.  
 Summaselt järgi korras kolmandale reisisühkumite-  
 sena on arsti-  
 teaduskonnas väsimu-  
 lusest reisisest  
 üliõpilased (12,3% teaduskonna üliõpilaste arvest.)  
 Teiste reisisühkumite osatähtsus võrreldes ülpool  
 mainituditega on märksa väiksem. Kõigi aadlike,  
 ametnike ja kaupmaste poolest arv ulatub arsti-  
 teaduskonnas üle saja, sotsiaalse protsentuaal-  
 ne osatähtsus teaduskonna üliõpilaste seas ei ole  
 väike (9-6%-ni)

Füüsika - mate meetode teaduskonnas,  
 milline neresoleval aastal oli oma üliõpi-  
 laste arvult järgmine arsti-  
 teaduskonnale, olid  
 sotsiaalsed (reisisest) sühkumite arvulise-  
 vahel palju väiksemad mis arsti-  
 teaduskon-  
 nas, eriti kolme esimese reisure (nähteko-  
 danuse, talupoega ja väsimu-  
 luse) vahel. Enko-  
 ka omavad ka selles teaduskonnas väike-  
 kodanlike püritoluge üliõpilased, selle arvu-  
 tust 69-ni (kõigi 25% teaduskonna üliõpilasteist)  
 Protsendina reisisest näge loogilise väikekodanlike  
 püritoluge üliõpilaste sühkumale on talupo-  
 likust ja väsimu-  
 lusest reisisest üliõpilaste süh-  
 meel (talupoegade püritoluge üliõpilaste meel)

duuritud 28%, enamasti seisusest üliõpilastest  
 — 20,2% teaduskonna üliõpilastest)

Tabel nr. 28 Tartu ülikooli Füüsika - matemaatika-  
 teaduskonna üliõpilaste järenevuse seisuste jaotus 1966.a.

Seisus	järelvenust seisusest üli- õpilaste arv Füüsika-matemaatika	uudelt % teadus- konna üliõpilaste arvust
Närvikadants	69	24,5
Talupoeg	59	21,
naismuusa seisus	54	20,2
Aedli seerus	27	9,4
Armatrine pojad	28	9,5
Arvadeandmine	19	6,7
Kaupmeeste pojad	4	1,4
nabakutseliste pojad	15	5,3
Kolevini tüel	4	1,4
shoofuri pojad	1	0,3
üliõpilastel mille soot. amalaigus jäi selgitamata	1	0,3
KOKKU	281	100%

Suhteliselt suur arv on alles teaduskonnas  
 nabakutseliste poegi, mille % ulatub 5,3 - ni ko-  
 gu teaduskonna üliõpilastest. Aedlike, arko-  
 danike ja amatriline % teaduskonna üliõpilas-  
 te vahetis tõrjub ka selle teaduskonnas 9 ja 6-  
 vahel (kaupmeeste poegade arv on aga hoopis vähele)  
 — seega ei moodusta veel rahuldavat osatähta-  
 sat osa teaduskonna üliõpilaste seas.

Kõnel määral teistmugust polti väeme õigusteaduskonna üliõpilaste sõbrades koostöös. Esimese rühmituse moodustavad ka von Nõrke kodanliku perekoluge üliõpilased, teise rühmituse talupoegade perekoluge üliõpilased, kolmandal kohal murese järgi ei ole mitte enam nämmulik seisus, mille % ulatub õigusteaduskonnas ainult 9-le (vrdl. ulnevate teaduskondade vaimuõppimise % - 22.) need aadli-seisusest üliõpilaste rühmitus, mille % ulatub ligi 17-ni teaduskonna üliõpilaste arvust.

Tabel nr. 29. Tartu üliõpilaste õigusteaduskonna üliõpilaste jagunemine seisuste järgi 1916.a.

Seisus	vastavast seisusest üliõpilaste arv õigusteaduskonnas	nende % Teaduskonna üliõpil. üldarvust
Narkekodanlik	52	21,3
Talupoeg	42	17,2
Aadli-seisus	41	16,7
Kanpmeeste pojad	27	11
Ammatuise pojad	25	10,3
Narvmeeste seisus	22	9
Narvmeeste laste õppid	14	5,4
Arhivadamehed	13	5,3
Kolonistid	8	3,3
üliõpil. mille sõts. perekoluge jäi selgtemata	1	0,5
KOKKU	245	100%

Ka ammatuise laste % on õigusteaduskonnas nende kõrgeim mi Arsti- ja õpetaja- maten. tea-

duksondades. Saamuti on alles teaduskonna sub-  
teliselt muu arv kaugõppete lapsi (11%). Neel and-  
meel nähtavalt meele õrgusteaduskonna üliõp-  
te koostisus reaktsiooniliste elementide suuremat  
osatahtsust kui kahe ulpoolteadlud Teadus-  
konda üliõpilasloomas.

Ajalo - kulte teaduskonnas suuremal arvul po-  
lest evkaha varemlikult seismest üliõpilas-  
meelustades loj: 40% ajaloo - kulte teaduskonna üli-  
õpilate arvust. Sevastu on aadluse % äin Tea-  
duskonnas õrje väike (3,7%) Saamuti on väge  
merdal kaugõppete laste % (0,8%) On jri ka loo-  
mudk, et neid visusi ei meelendud evliselt  
nähe tulutoov pedagoogi elukirre.

Tabul nr. 30, Tartu ülikooli ajaloo - kulte teaduskon-  
na üliõpilaste jagunemine seisuste järgi 1916.e.

Seisus	vastavast seisust üliõp. arv ajaloo - k teaduskonnas	seude % Teadusk üliõp. üldarvust
vanumudk seisus	52	38,8
närvnehaelantud	18	13,5
ametivõrke lapsed	17	12,7
talupojzed	16	12
arvade võkud	11	8,2
nabakutseliste lapsed	11	8,2
aerelli' seisus	5	3,8
kolonistred	3	2
kaugõppete lapsed	1	0,8
KOKKU	134	100%

Kõrge ametnike laste % Ajaloo-kultuuride oskuses on  
 märksa suurem, mis tuleneb sellest, et need on ta-  
 gemist väikeametikate lastega, kes saavad enamasti  
 kõrge hariduse, peamiselt koolide kaudu, mis  
 põhjustab siin suuremal määral kõrge hariduse  
 saavutamist. Sellest tulenevalt suureneb ajaloo-  
 kultuuride oskuse ulatustele võrreldes teiste  
 poolde märksa suurem osa.

Lõpuks tuleb märkida Tartu ülikooli rektori  
 ja õpetajate — kooliõpetajate ühiskonna  
 ühiskondade koostamist.

Tabel nr. 31. Tartu ülikooli kooliõpetajate ühiskonna  
 ühiskondade koostamine aastal 1916.

Siin	arv	protsent
Kõrgkooliõpetajad	20	26
Õpetajate ühiskonnas	20	26
Talupojad	13	16,5
Auhindlased	12	15,5
Aadlised	5	6,5
Ametnike lapsed	3	4,1
Kõrgkooliõpetajate lapsed	3	4,1
Kõrgkooliõpetajate lapsed	1	1,3
KOKKU	77	100%

Seega näeme, et kooliõpetajate ühiskonnas  
 suuremal määral on kõrge hariduse saavutamist.

kõrge profimõõnend esondajad — vaimulike seni-  
 naride lojutejad — pimedusel üldse vene rahu-  
 vusest ütiõpitand (vegi me koljime väime) selle  
 teaduskonna reisuslohest mõnustustest reisaveal  
 eripleaand kolonistid jē väike kodanluseel  
 (mõlemate arv moodustab 26% ütiõpitaste üld-  
 arvust). On küll teadmate kolonistide teeli-  
 ne võtmaalne jätkolu, unel on teada, et ko-  
 lonistid olid 100%-lielt vene tistene unbr-  
 manudluse väljreimemund reusland jē saase  
 rahvusest ütiõpilaste revolutsioonilise tegevuse  
 kohta ei levi me üheski Tartu ütiõpilaste  
 revolutsioonilist lohkumist hästlema allikas  
 amsatki teadit. Järgastis erime ajē küllalida-  
 xlt teatavad nende kontarevolutsioonilise te-  
 gevuse kohta.

Samuti ei tule ümteaduskonna õppivatel  
 väike kodanluse jätkoluga ütiõpilasi jē amet-  
 uske poeg. lugeda profimõõnse ütiõpilaste konna  
 hulker: need olid enamuses baltisasse väi-  
 ke kodanluse jē ametuske võimel, kes sõltudes  
 baltisasse aedlist jē lõmre kodanlusest, olid  
 nende kumel sabarakund. Talupoeglõku ele-  
 mendi ümteaduskonnas moodustavad  
 peamiselt kohalõku rahve (estri - lätvi) mee-  
 kodanluse — kulakluse võimel, millest peale  
 ütiõpilaste lojuteunist reudel, kadakasaxsastu-

mid' hõrgelarupeel, kus oma juttustige pünd-  
rod alam rahvale rook nõttrala alandlikku  
jõ leplõkke mult wõrg kumle kumst waltrawea-  
ra jõ idandate mütis.

Kui me näjime teiste teaduskondade üli-  
õpilaste sotmaalsest kaoneeru murede, et igas  
teaduskomas omas kas wähem wõi murem  
% üliõpilastest eeldusi kumlude realkoolne  
üliõpilas konna waldendise, wõis wõt teadus-  
konna üliõpilaste seast oleks realkoolne  
elementi' atrimone asjõtu wawer. Teadus-  
kond oma kogu koosseisuga oli Tartu üliwoo-  
lis wahtõraoni jesaas, kus si' leidumel jõe  
amralegi pöjere wõsewale wõtõale jõ wõtõale.

Ollis wadeldumel üsrikute teaduskondade  
pöödes üliõpilaste seisulõke rühmituste  
wahelkõrde, oleks wul kuroter ulewe-  
det seade, millise osa wöödus-  
tarred üsrikute teaduskondade  
seisusõlõkud rühmitused kogu  
üliõpilas konna wlatuus wasta-  
wate seisulõke rühmituste as-  
wast. Sõllas erõtame alljõrgneve  
tabeli wastewate andmetegge kogu üliõpi-  
las konna sotmaalrete rühmituste jõ sotmaal-  
sete rühmituste wõhte teaduskonnõtt.

Tabel nr. 32, Tartu ülikooli ühikute teaduskondade  
 sotsiaalse koostise nihe kogu üliõpilas-  
 konna sotsiaalse koostise.

Siins	Samast seisust üliõpil. konnas	Samast seisust Aristide- konnas	%	Samast seisust Füüsika- matema	%	Samast seisust Õiguste	%	Samast seisust Ajalo- kult. te.	%	Samast seisust Usute	%
Värskead.	759	600	79	69	91	52	69	18	2,4	20	2,6
Talupois.	482	352	73	59	12,3	42	8,7	16	3,3	13	3,7
Võrumõn.	348	220	63,2	54	15,5	22	6,3	52	15	—	—
Aadel	241	163	67,6	27	11,2	41	17	5	2,1	5	2,1
Ametnik.	211	138	65,4	28	13,3	25	11,8	17	8	3	1,5
Arukodum.	131	76	58	19	14,5	13	10	11	8,4	12	9,1
Kaupmeeste p.	137	103	75,2	3	2,2	27	19,7	1	0,7	3	2,2
Mabakontol. p.	108	68	63	15	13,8	14	13	11	10,2	—	—
Kolonist	45	9	20	5	11,1	8	18	3	6,5	20	44,4
Ohvitseri p.	4	3	75	1	25	—	—	—	—	—	—
Kasarmas	3	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—
käsitöölise jõ apt. ali	11	10	90,9	—	—	—	—	—	—	1	9,1
Teadusmate- ste. päritolu	36	34	94,4	1	2,8	1	2,8	—	—	—	—
KOKKU	2516	1779	—	281	—	245	—	134	—	77	—

On täiesti arusaadav, et kõrgist seisusli-  
 kest ühikutest moodub % suurel osal Aristi-  
 teaduskonna üliõpilaste hulka, kuna Ari-  
 stiteaduskonda kuni suurimasse teaduskon-  
 da Tartu ülikoolis üldse jõe ühti 1916. aastal  
 oli koondunud ligi  $\frac{3}{4}$  (72%) kogu Tartu üli-  
 õpilaskonnast. Kuid esineb mõni seisu-

ühikute, milledest arstiteaduskonna väste-  
 va seisusühikute üliõpilased ei moodu-  
 ta nii suurt %:i nagu enamikest seisus-  
 ühikutest. Nii näitaks kolmest on ar-  
 stiteaduskonda kuulunud ainult 20% nende  
 koguarvust, mille enamik neist (45% on õp-  
 pimes ühiteaduskonnas. Samuti kuulub an-  
 kodanikest arstiteaduskonda ainult 58%,  
 (võrdl. närvipõltsi 79%, talupoja 73% veis-  
 unilise 63%, aadlike 67% jne) mis tähendab an-  
 kodanike % teiste teaduskondade osas on suu-  
 rem. Kõige teravamini paistab välja arsti-  
 teaduskonnas just väikekodanlike päritolu-  
 ga üliõpilaste ja kaupmeeste laste suure % nende  
 seisusühikutest üldarvust (koos 80% närv-  
 kodanlike üldarvust ja 75% kaupmeeste lastest  
 õppisid arstiteaduskonnas) seda nähtust oleme  
 juba varemalt näinud juba järelevalvete  
 Tartu ülikooli 1916. aastal, millest meenon  
 soovis just arstiteaduskonnas oma huvide  
 järele. (Ka varemalt aegadel järelevalvete  
 teinud avaldustest järelevalvete järelevalvete  
 me soov arstiteadust õppida, mille järele-  
 protendit tungituna olid veel sageli sunnitud  
 astuma mõnda teise teaduskonda, kus järele-  
 protent polnud veel ületatud, kui veel hoopis  
 ei tahtnud ülikooli ühise teha järele. Et järele-

di üliõpilased on võrreldes juba kolme mees-  
 ses kummalgi nähtavad ja kaugemate  
 poegade hulka, sellele seame komitee käes-  
 oleva teo eelastel peatades, annab andma-  
 mine üliõpilaste rahvuslooma koostise üli-  
 õpilaste üldarvu seisukohalt, kui ka tea-  
 duskomitee; eriti tähtsast seda andmeid  
 üliõpilaste võrreldes koostise kohta üliõpi-  
 laste rahvusühenduste juures.

3) Tartu üliõpilaskomitee rahvusloa  
koostis 1916. aastal.

Üliõpilaste üldarvu langus Tartu ülikoolis  
 ümardatult võrreldes koostis 1916. aastal  
 andmeid ürija ka Tartu üliõpilaskomitee rah-  
 vusliku koostisele. Rahvuslikult seisust  
 üliõpilaste arv vähenemise tagajärjel vähe-  
 nes ühtlasi ka vene rahvusest üliõpilaste  
 arv Tartu ülikoolis. Esipool oleme käsitte-  
 nud seda küsimust põhjalikult, seos veri-  
 muldust seisust pärinevate üliõpilaste arv  
 languse ja jõudsa tulemuse, et rahvusli-  
 kust seisust üliõpilastest jäid Tartu üli-  
 koolist kõrvale just kõrgvaimulike lapset;  
 kuni alamvaimulike pojad ja vaimulike seni-  
 vasi tope ajal, mille si õnnestunud hõlpsade  
 teistena vene ülikoolides, moodustasid üli-  
 enenemise Tartu üliõpilaskomitee rahvusliku

siinest. Et aga veisumlike sümmele lõpu-  
 tajel enamuses kuuluvad vene rahvusele,  
 selles meenutamine juba käesoleva töö eelnea-  
 tel lehekülgedel. Venelaste arvu langusele  
 mõjus kaasa ka vene aadlike ja kõrgema  
 ametnike laste võrdumise võimaluse konal  
 nende lähedusest Tartu ülikoolist vene keelsete  
 ülikoolide. Need põhjustid langeski vene rah-  
 vusest üliõpilaste arv, millele oli 1915. aastal  
 ulatunud 1010 üliõpilasele (s.o. 38,5% kogu  
 üliõpilaskonnast) 1916. aastal 700-le, moodus-  
 tades niisel 27,8% üliõpilaste üldarvust.

Ka Eesti üliõpilaste arvus väene 1916. aas-  
 tal langust 460-elt (18% 1915 a. üliõpilas-  
 konnast) 373-le (15% 1916. a. üliõpilas kon-  
 nast) Eesti rahvusest üliõpilaste arvu langus-  
 sest oli juttu juba varem, seoses talupoegade põ-  
 ntoluge üliõpilaste arvu kahane misega (vt. lk 80)

Langus toimub ka kõrgi teiste rahvusüh-  
 mituste arvus: Baltiservlaste arv langeb 48 üli-  
 õpilase võne, nägjust poolt Baltiummi servlaste  
 arv langeb 18 üliõpilase võne. Poolakate arv  
 kahaneb 45 üliõpilase võne, mis on seletatav  
 Poola territooriumi langemisege saadaste kätte,  
 millest tingituna Poolast pärinevate poolaka-  
 te pees Tartusse oli teinistatud. (osa poolakad  
 elutses valge-vene ja ukraina aladel, us moodus-

tasud muu over Tartus äppinate pealabate arvust.)

Erandi üldise üliõpilaste arvu languse mittele  
 rahvus-riikmele poole, moodustab jundli rahvun-  
 rust üliõpilaste võtmis, millise arv tõusis 1916. aastal  
374-<sup>l</sup> üliõpilase võrre, moodustades aastul  
 aastal ligi 23% kogu üliõpilaste arvust. Jundli  
 rahvunrust üliõpilaste arvu tõus jundli kulu-  
 protsendi seisukohalt lubamatule tasemele la-  
 seb oletada, et 1916. aastal tühistati jundli rah-  
vunrust õppurite mittele vastuvõtte poole norm,  
rajadusest tõsta Tartu üliõpilaste arvu, võtta  
aga arstitaolus konna (arstide keelel jundli-  
kaev oli saajaludes hädavajalik). Kuna jundli  
 rahvunrust õppurid enamikus saovõrdel võrd-  
 da arstitaolus konna, ~~mis~~ andis jundli kulu-  
 normi tühistamine soovitud tulemusi arsti-  
 taolus konna osas. Jundli rahvunrust üliõpi-  
 laste jundli vaal Tartu üliõpilaste, tuli hanki  
 võrre üliõpilaste konna reed keelse tõrre  
 jõudude tugevumise seisukohalt, sest jund-  
 did ühelt poolt kuuludes enamuses võrre-  
 kadantusse, omased sõjasaalse päritolu jund-  
 uuden revolutsioonilise lohkumise kee-  
 mides, teiselt poolt nende kuuluvus tse-  
 ri Venemaa "rahvaste vanha" kõige rämpaalt  
 tugevumise ja võltsitud rahvunrust, mees

ära järele võetud ettevaatavalt rahvusliku liikumise korraldada ja tegevustele.

Tabel nr. 33 Tartu üliõpilaskonna rahvusliku

koosseis 1916. aastal võrreldes 1915. aasta

rahvusliku koosseisuga.

rahvus	1915	% üliõpilaskonnas	1916	% üliõpilaskonnas
venelased	1010	38,5	700	27,8
estlased	460	18	373	15
baltisakslased	324	12	276	11
soomlased väljastpoolt süüdlased	137	5	119	4,7
poolakad	222	7,8	177	7
jüudid	200	7,5	574	22,8
tšehhid	155	6	149	6
griiskid	52	1,8	47	1,8
armeenlased	28	1	20	0,8
leedulased	23	0,7	25	1
hollandlased	12	0,4	12	0,7
üliõpil. ühikute liikmed järele võetud ja selgitamata.	33	1,2	36	1,4
KOKKU	2656	100%	2516	100%

Rahvusliku liikumise järele võetud ettevaatavalt uue liikumise ulatuse määratleda uue rahvusliku liikumise arvude arvul põhinevalt rahvusliku liikumise tegevusele; sest teoreetiliselt näeme uue liikumise arvude arvust reaktiivsete liikumise arvude (aad. loke, kõrgkoolide ja kõrgkoolide ametkonna liikmed), kuna progressiivsete uue rahvusliku liikumise

102.  
laste arv jäi küllalt suureks selleks, et võtta  
oma otsele üliõpilaste revolutsioonilise  
liikumise juhtimiseks kubmanirevolutsioo-  
ni eelnevat. Jä Kubmanirevolutsiooni  
päevol. Täenäoliselt moodustuvad just  
selle rahvusest üliõpilastel sellis võrkuse  
üliõpilasteühenduses enamuse, millele ka  
järest kodanlik-demokraatlik revolüt-  
siooni ülesannete tähtsusest, siis kui  
enamuseks seini radikaalsem torbe vund-  
ment üliõpilastest taganevad tööstust ja re-  
volutsiooni, annud käsikäes tööstuste ja  
sotsialistliku revolutsiooni ettevalmistamisele.  
Sest näevad pois sellist samam oadate  
asti rahvusest üliõpilastelt, kes võrdumad  
oma enamuses asti kodanuse sõrdevette,  
või poole j. rahvusest üliõpilastelt, kes oma  
sotsiaalselt jätkalult olvad enamuses aed-  
lõhnel.

Üldiselt näeme, et ka üliõpilaste rah-  
vusliku koosseini põlt annab hinni-  
tust sotsiaalse koosseini analüü-  
si põhijal. Tõttud järeldustele Tas-  
tu üliõpilaste hõnna radikaalse  
leisi tugevumise kohta Kubmanire-  
volutsiooni eelastal.

4) Ühinevate Tartu üliõpilaskonna rahvus-  
liikumise koosseisust teaduskomitee 1916.a.

Kogu ulpsaal ühinevate kujuvate Tartu üliõpi-  
 laskond rahvusliku koosseisu poolest vää-  
 lemissi kirjuti joliti — soon olid esmaltatud  
 suuremate ühinevate loji 10 ühinevate,  
 millele lisandunud veel ühinevate üliõpi-  
 laste ühinevatest väljastpoolt Venemaa-  
 nn. välismaalastel. Kuid mitte kõrgis teades-  
 konnales ei õppinud ühinevate ühinevate  
 tunde esondajad. Kuid teaduskonnas olid eson-  
 datud näitaks aruult ühinevate, õppustea-  
 duskonnas jundus-ol välismaalastel, Aja-  
 loo-kultuuriteaduskonnas ei õppinud ühinevate  
 aruult. Arstiteaduskonnas jundus-ol Fünne-  
 mate matemaatika-teaduskonnas olid kõik Tartu  
 üliõpilaste esonevad rahvusühinevate eson-  
 tud. jundus-ol ühinevate. Arstiteadus-  
 konna jundus-ol matemaatika-fünnevate teaduskon-  
 na üliõpilaste rahvusliku koosseisu reat-  
 lemisselle.

Arstiteaduskonna üliõpilastest esone-  
 võraved jundus-ol rahvusliku üliõpilastel ühinevate  
 dustades loji 40% kogu arstiteaduskonna üli-  
 õpilaste arvust. Ka vene rahvusliku üliõpi-  
 laste % arstiteaduskonna üliõpilaste ühinevate  
 tunde on küllalt suur, moodustades 26,6%.

Eesti rahvusest üliõpilaste rühmas moodustas  
 teaduskonna üliõpilaste arvust 13,1%. Järg-  
 neist kolmest rahvusest üliõpilaneel moodus-  
 tavadki üle  $\frac{3}{4}$  Tartu Arstiteaduskonna  
 õppuritest (79%), mis on ka täiesti loomulik,  
 kui meelata ülpool toadud Tartu üliõpilas-  
 konna rahvusliku koostise tabelit 1916.a.  
 tabel, kus just need kolm rahvusühendust  
 (venelaneel, juudid ja eestlased) omavahel  
 suure järgistusest kolm esikohta, ja  
 arvustada, et Arstiteaduskonna õppis 1916.a.  
 lvi: 72% kaagu Tartu üliõpilaskonnast. Teiste  
 rahvusühenduste % Arstiteaduskonnas ei ole-  
 tu üle 10-ne, kuid sellest hoolimata võime  
 kolgema, et erandit veadest rahvusest üli-  
 õpilastest õppis võiski arstiteaduskonnas. (vt  
 tabel nr. 37 lk 103)

Tänu ka - matemaatiline teaduskonna, moodus-  
 tavad neie rahvusest üliõpilaneel 35% tea-  
 dukkonna üliõpilaste arvust. Teise koha see-  
 niteveel eesti üliõpilaneel (22,7%), kolman-  
 da koha baltisaxslaseel (15,3%). Juudli rah-  
 vusest üliõpilaste osatõhtus on võin  
 mõnelles Arstiteaduskonnaga äärmiselt  
 väike (9,2% teaduskonna üliõpilastest) Teis-  
 te rahvusest esondlõgiti % on veelgi madalam  
 kõrvudes 5 ja 0,9 vahel. Kuid võiski on selle

teaduskonnas veel kõrk rahvusühenduseel  
esondatud, misle järgnevat teaduskonnale  
enam ei näe.

Tabel nr. 34. Tartu üliõpil. Arsti- ja Füüsi-  
-matemaatika-teaduskondade üliõpil-  
laste rahvuslik koostis 1916. aastal.

Rahvus	vastavast rahvast üliõpil. arv arsti. tk.	% Teadus- konna üliõp. üldarvist	vastavast rahvast üliõpil. arv Füüsi- ja -matemaatika	% Fhoma üliõpil. üldarvist
Veneleand	474	26,6	99	35,2
jürovel	505	38,5	26	9,2
estland	233	13,1	64	22,7
baltisand	136	7,6	43	15,3
sardand väljõpõlt paltin	63	3,5	11	3,9
poolakand	137	7,6	15	5,3
tätland	119	6,7	11	3,9
güroand	31	1,7	4	1,5
lüduand	20	1,2	1	0,4
armenand	17	1	1	0,4
nälisimeand	10	0,5	1	0,4
üliõpil. mille rahi- mus jäi selj. tämata	33	2	5	1,8
KOKKU	1779	100%	281	100%

Õigusteaduskonnas jundluseel nälisime-  
land. Teised rahvusühendused on roov eson-  
datud. Teaduskonna üliõpilaste mürõõõ %  
on baltisandari (23,3%) Peagu sama mürõõõ  
on veneleaste % (21,6%). Eesti üliõpiland

moadustenaad 18% üliõpilaste arvast, jundsi üliõpilased 15,5% (suur kammis nime arv õppis õigusteaduskonnas jureti.) Poolakate, väljspoalt Balti muni saadlaste ja lätlaste % ulatub õigusteaduskonnas 4-5-ni, kumma teiste rahvaste osatähit. ms õigusteaduskonna üliõpilaste rahvuskohe koostises joodis on ümne väike.

Tabel nr. 35 Tartu üliõpilaste õigusteaduskonna ja Ajaloo-kuliteaduskonna üliõpilaste rahvuslohe koostis 1916.a.

Rahvus	restant rahvus. üliõp. arv õigusteaduskonnas	% teadusk. üliõp. üld. arvast.	restant rahvus. üliõp. arv ajaloo-kuliteadusk.	% teadusk. üliõp. üld. arvast.
venelane	53	21,6	74	55,2
jundid	38	15,5	5	3,7
ustlane	45	18,4	14	10,5
baltisaalane	57	23,3	20	14,9
saalane väljspoalt Balti muni	14	5,7	4	3
poolakad	13	5,3	4	3
lätlane	10	4,1	4	3
gusoonlane	6	2,5	6	4,4
bedulane	3	1,2	1	0,8
ameerlane	2	0,8	—	—
nälismaalane	—	—	2	1,5
üliõpil. kelle rahvus. juri selgtemata	4	1,6	—	—
KOKKU	245	100%	134	100%

Ajaloo-kuliteaduskonna üliõpilastest on 55% venelane, baltisaalane 15%, ustlane

10,5% jünge on von äärmiselt vähe 3,7% (sage alle endist jündinormi) jündi heelu-normi heelumone võrreldes jündi uue-sool, kus enne oli nimitud võrdluse üh-kõrk millise teaduskonda, olenevalt sellest kus jündinormi polnud üli teatud, kuhu tung nähtus oli, mitte aga oma hvi-ala järgi, võrrelda õppime nende oma suva järgi nästaverisse teaduskonda sisse. On loomulik, et Arsti teaduskond jünge kõge enam loji tõmbas, kuna arsti elukut-se ei kuulunud rangemini alla, kuhu jünge teatevasti ei võetud, j oli ka küllalt tulutoov.

Nagu üm teaduskond ali kõge reaktiiv-õidise nähtualse koosseisuga, on an ka rah-vustiku koosseis jündi von domineerimas peamiselt sakslased j baltisakslased, us moodustavad kokku üle 60% kogu teaduskon-ne üliõpilaste arvust. Peale sakslaste kõi-rib üm teaduskonnas veel arsti kula klubi poegi, us moodustavad 22% teaduskonna üliõpilastest, 10,4% poolakad j 6,5% lati- kulakud poegi. Täiesti jündub selles teadus-konnas vene, jündi j kanke wa rahvus-te erandus.

Tabel nr. 36 Tartu üliõpilaste ümberkaudu, kumma  
üliõpilaste rahvusliku koosseis 1916.a.

Rahvus	vastavast seisnust üliõpil. arv	% teaduse- üliõp. üldarv
baltirahvlastel	20	26
rahvlastel välj- poolt Baltiannist	27	35,1
estlased	17	22
tätlased	5	6,5
poolakad	8	10,4
KOKKU	77	100%

Lõpuks märkida, et need andmed on  
moodustatud ühikute teaduskondade  
üliõpilaste rahvusliku koosseisest vast-  
tavalisest rahvusühinitusest kogu üliõpi-  
las-konna ulatuses.

Peaaegu 68% vene rahvusest üliõpilaste-  
ni on koondunud arsti-teaduskonda,  
13% vene üliõpilastest õpis Finske - mate-  
maatika teaduskonnas, 8% õrgusteadu-  
konnas, 11% ajalo - keelteaduskonnas.  
See näitab ajaloo - keelteaduskonna prognoos-  
mist rahvuslikult koostiselt, kuna ajaloo-  
keelteaduskonda, millele oli üliõpilaste arvult  
võrre väike teaduskond oli koondunud  
rohkem vene üliõpilasi kui väikeses õrgus-  
teaduskonda. Järelt rahvusest üliõpilaste-  
test õppis 88% arsti-teaduskonnas. See  
tõendab järelt üliõpilaste muut hvi arsti-teaduse

vastu. On täiesti loomulik, et baltisarslaste  
 ja saarlaste üldarvust kuulub mittelehelt  
 nur 30% (30%) ümteaduskonna üliõpilaste hul-  
 ka. Kuid ka õigusteaduskonnas on saarlaste  
 ja baltisarslaste arv kaunis nur, moodusta-  
 des nende üldarvust üle 30%-i.

Tabel nr. 37. Tartu ülikooli teaduskon-  
 de rahvusliku koosseisu mhe  
 kogu üliõpilaskonna rahvusliku koos-  
 teisu.

Rahvus	rahvusliku meel üliõpilaste arv	Arsti- teadusk.	%	Õigustea- dusk.	%	Õigustea- dusk.	%	Õigustea- dusk.	%	Õigustea- dusk.	%
venelased	700	474	67,7	99	14,1	53	7,6	74	10,6	—	—
juudid	574	505	88	26	4,5	38	6,6	5	0,9	—	—
ustlased	373	233	62,6	64	17,1	45	12	14	3,8	17	4,6
baltisarsla- sed	276	136	49,2	43	15,6	57	20,6	20	7,3	20	7,3
Caroland väl- jupoollt Baltik.	119	63	53	11	9,2	14	11,7	4	3,4	27	22,7
poolakad	177	137	77,3	15	8,5	13	7,4	4	2,3	8	4,5
lätlased	149	119	80	11	7,3	10	6,8	4	2,6	5	3,3
gumvõlased	47	31	66	4	8,6	6	12,7	6	12,7	—	—
ludulased	25	20	80	1	4	3	12	1	4	—	—
armeenlased	20	17	85	1	5	2	10	—	—	—	—
veerismelased	13	10	77	1	7,7	—	—	2	15,3	—	—
üliõpil. kelle rahvus jäi selge- ks mitte	42	33	78,5	5	12	4	9,5	—	—	—	—
Kokku	2516	1779	—	281	—	245	—	134	—	77	—

üldiselt on aga täiesti arusaadav, et  
 kõigi rahvaste seisukohalt nur 30% veer-  
 langeb Arstiteaduskonna üliõpilaste hulka, jättes

valt arsti teaduskonna üldarvuldrust suurest  
 nõudest teiste teaduskondadega. Teatava eran-  
 di sellis poldis aruandustel just järele,  
 millest peaaegu 2/10 oli arsti teaduskonna (teiste  
 rahvusühenduste % arsti teaduskonna üliõpi-  
 laste hulgas on kõrgele ei ulatu) ja baltisaa-  
 land ning saasland, millest arsti teaduskon-  
 na üliõpilaste hulka kuulub mittelehelt väe-  
 rem % (49% baltisaa-landest; 53% saaslandest)  
 ja millest mittelehelt suure % õppis üm- ja  
 õppuste aduskonnas (ümte aduskonnas 39%;  
 õppuste aduskonnas 32%). See näitus artel li-  
 saks rõhualse järele materjalele komi-  
 tade ümte aduskonna eriti ja teataval mee-  
 sal ka õppuste aduskonna reaktiivisemist  
 võrre võrre teiste teaduskondadega. Muidugi  
 ei tohi unustada, et õppuste aduskonnas  
 õppis terve vider profenitorvel üliõpilasi, vider  
 me võrre viderid on rõhualse üm rahvus-  
 lku koonevni vaatlumisest (vaadlusal (vene-  
 land), värehadamland (järele), üm) Kõnel  
 teaduskonna üldvõne seisuste ja rahvuslke  
 üm üm üm järele võrre alerast õppuste adus-  
 konna võrre reaktiivisemist üm üm  
 üm teaduskondel, muidugi võrre võrre  
 üm ümte aduskond, üm üm reaktiiv-  
 bil vider poolst vider hõrre õppuste aduskon-  
 na.

5.) Tartu üliõpilaste sõbraaluse koosreis  
rahvuste järgi ja rahvuslõhe koosreis sõbraal-  
uste rahvustuste järgi 1916.e.

Eelpool alumise ringi toetumisel üliõpilaste rahvuse hõlmas läbi määramisel nende sõbraalusele päritolule (eistlaste ja lätlaste oses talupoeglike päritolu, baltisaksa oses aadlipäritolu jne) ja sõbraaluse päritolu küsimustes mõnevõrra ka rahvuslõhule päritolule. Et anda õigus tust sellisele küsimuse lahendamisele, peatub meid kõrgemad üliõpilaste sõbraalusele järgneval rahvuste järgi. Andmed on selles küsimuses olemas ainult 1916. aasta kohta, millest tõugitakse me ülevaade järelelütat ainult määratud aastat, mildest ümber sama laadse pildi olemasolevas küsimuses võib oletada ka eelpool käsitletud aastate üliõpilaste koosreisus.

Andmed üliõpilaste sõbraaluse koosreisus kohta rahvuste järgi ja rahvuslõhe koosreisus kohta sõbraaluste rahvustuste järgi on esitatud alljärgnevas tabelis (vt. poorel tabel nr. 38.), kust selgub, et enamik rahvuslõhest seisust

Tabel nr. 38. Tartu üliõpilaste sotsiaalne koosseis rahvuste poolest ja rahvuslokaalse koosseis sotsiaalsete rühmituste poolest.

Selgitus: mõnede laste kehtis punase märgitud arvud vastavad vastavalt rahvusest sotsiaalse koha ja antud seisuslokaalse rühmitusest kogu üliõpilaskonna ulatuses.  
Tavalise tavalise märgitud arvud näitavad vastava sots. päetse üliõpilaste % antud rahvusühituse üldarv.

RAHVUSED SEISUSED	venelased	jüudid	eestlased	balti- sakslased	sakslased	poolakad	lätlased	grusiin- lased	leedu- lased	armeen- lased	KOKKU
Rahvuse üldarv	700	574	373	276	119	177	149	47	25	20	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
väikekodanlus	70 10	430 75	92 25	69 25	14 12	33 20	37 25	4 8,6	2 8	5 25	759
talupojad	78 11	—	241 64,7	3 1	1 0,9	39 22	91 62	7 15	21 84	1 5	482
vaimulikud	303 43	8 1,4	11 3	9 3,3	1 0,9	—	5 3,3	10 21,3	—	—	348
aadlikud	46 6,5	—	—	75 27,1	20 17	77 43,5	—	18 40	1 4	1 5	241
ametnikud	111 15,7	8 1,4	12 3,2	26 9,4	13 11	17 10	5 3,3	3 6,5	1 4	9 45	211
aukodanikud	51 7,2	12 2,1	—	49 17,7	8 6,7	5 2,5	—	2 4,3	—	1 5	131
kaupmehed	16 2,2	84 14,6	7 1,8	17 6,2	5 4,2	—	2 1,4	2 4,3	—	3 15	137
intelligendid	24 3,4	27 4,7	7 1,8	27 10	9 7,5	5 2,5	7 5	—	—	—	108
kolanistid	—	—	—	—	45 38	—	—	—	—	—	45
kasakad ja ohvitserid	7 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
käsitöölised ja apteekri abilised	—	5 0,8	2 0,5	1 0,3	2 1,6	1 0,5	—	—	—	—	11

üliõpilasi (87%) kuulub vene rahvusest üli-  
 õpilaste hulka ja et veisumlikust reisiruust üli-  
 õpilaste moodustasid veel lõpukooli poole vene  
 rahvusest üliõpilaste üldarvust (43%), mis  
 õrgustab otseme vene rahvusest üliõpilaste  
 arvu kõrgemise põhjusi: varemoleva semi-  
 nariumide järelevaldes või ülemale järelevaldes  
 Tartu ülikoolist. Teiseks on ametivõtte jõe-  
 gade osa vene rahvusest üliõpilaste hulgas  
 küllalt suur (52% ametivõtte jõegeest kuulub  
 vene rahvusele), mis on ka ameerikas, kuna  
 tollal Baltimaail oli juba küllaldaselt vene  
 ametivõtte (endist baltisemlastest ametivõtte  
 asemel), kes oma lapud võtse ülikooli  
 seadnud; peale selle õppis võn ka teistest vene  
 kubermangudest pärinevaid ametivõtte lapsi.

Eesti ja läti rahvusest üliõpilaste ena-  
 miku moodustasid talupojad (50% talupoj-  
 like päritoluga üliõpilastest olid eestlased, 10%  
 19% lätlased; Eesti üliõpilastest oli 65%  
 talupojloomu päritoluga, Läti üliõpilastest 62%)  
 ka väikekandlusust oli eestlastest ja lätlastest  
 üliõpilaste arvel väheis suur% (25% võt  
 läti üliõpilastest olid väike-  
 kandluse päritoluga). Eesti ja läti üliõpilaste  
 enamiku talupojloomu päritolu seab õrgus-

tatult talupoegadele elementide karmu puhul  
üliõpilaskonnas tiheda vastevõrd järelhooldus-  
ka uski ja tänu rahvusest üliõpilaste ar-  
vu tõusu suhtes.

Jumeli rahvusest üliõpilaste sotsiaalsepä-  
rtolu on nähtav, enamuses nästkeho-  
danlõu (75% jumeli rahvusest üliõpilasi oli väi-  
kekodanlike pärtolu. üldiselt maaduste-  
sõd jumelirahvusest nästkekodanlike pärt-  
olu üliõpilaneid lögi 57% nästkekodanlike  
pärtolu üliõpilastest üldse.) Saamuti on  
kaupmeeste poegadest 61% olund jumeli rah-  
vusest. See on tähtselt jõhjuendatud  
nästkekodanlaste ja kaupmeeste poegade arvu  
suur tõusu 1916. aastal (kõti nästkekode-  
laste arvu tõus oli muus) seletada jumeli rah-  
vusest üliõpilaste sotsiaalselt muus jumel-  
denoolu Tartu ülikooli.

Baltisandlastest üliõpilaste enamuse  
kumulus sotsiaalse pärtolu järgi aadlõu ja an-  
kodanlike hulka. (27% baltisand üliõpilas-  
test olvd aadlõund, 38% aadlisõost üliõpi-  
lasi alvd baltisandlastel või rahslastel  
nästkepoollt Baltikummi; lögi 18% baltisand  
üliõpilastest olvd aukodanlike poeged; 44% an-  
kodanlike poeged üliõpilaste seast kumulus  
baltisand või saxe üliõpilaste hulka)

keze domineerivad. Sama rahvusest üliõpilaste  
sed just kõige reaktiivsemad sotsiaalsete  
ühendustes.

Aadlike % oli kaunis kõrge ka poola rah-  
vusest üliõpilaste hulgas (43% poola rahvusest  
üliõpilastest olid aadlipäritolu; poola aadli-  
pojad moodustasid Tartu ülikoolis aadli-  
musest üliõpilastest 32%), mis tõttu on õig-  
tatud sõja aastail aadlike arv suuresti vähenenud  
Tartu üliõpilaste hulgas. Esipool olime väi-  
vunud poola rahvusest üliõpilaste kuni ak-  
tiivsed tsarismivastases võitluses Tartu  
üliõpilaskonnas. Nõud meil võeti tun-  
duda peale poola rahvusest üliõpilaste sotsiaal-  
se nooruse ühendamise, ebanõrva ühendi  
aktiivne osavõtt tsarismivastases võitluses,  
kuna aadlikud teadlikult kuuluvad reaktiiv-  
sele. On selge, et osa poola aadli-  
poegi võisid, unustades rahvastiku vähem-  
se tsarismi poolt, nende kompromisside  
tsarivalitsuse (sellise tule võrdsel määral  
just valge-vene ja karama aladel elavate  
poola aadlike võimel) kuid Poola aladel  
elavatel poolakatel sunnitud rahvuslõhki  
võitluses suurema aktiivse võitluse  
tsarismi vastu. Peale: unustasid poola

üliõpilastest kuni 54% talupojega, väike kodaniku-  
se ja ametnike perekondadesse (vt. Tabel nr 38.)

Sama nähtus esineb ka gümnaasiumlastest  
üliõpilaste sotsiaalse koosseisu analüüsimisel.  
Kuni 40% gümnaasiumlastest üliõpilastele on aadli-  
pärilased, kuid on teada, et gümnaasium-  
lastel olid Tartu üliõpilaskonnas oma revolüt-  
sioonilise tegevuse poolt suurel määral järgnevalt  
seda üliõpilastele. Ei ole kindel kas võib güm-  
naasiumlaste pojad Tartu ülikoolis oma rahvus-  
konnast eraldada, kuid võib mõelda  
et suurem osa neidest, unustades oma sotsiaal-  
se päritolu, läksid oma kaasmeelelastest väi-  
ke kodanike, talupoegade ja vaimude, ja pärit-  
oluga üliõpilastega kaudselt mõeldes, Fransiis vii-  
tu. Üldiselt ei olegi ju midagi ebaloomu-  
likku selles, et pooled ja teiste veneaegse vähe-  
musrühvaste aadlikud, kes ei olnud võid-  
nud õigusi valitud rahvus võitlusele klas-  
side, võitlevad koos rahvameestidega kodan-  
lik-demokraatlike vabaduste eest, millest  
sotsialdemokraatidele neil oli lootusi seevõttes  
süüdistatavate paremate postuma, vabanen-  
des tsarismi alandavast rahvuslikust sõltu-  
misest.

\* \* \*

Käesolevas peatükis käsitletakse järgi näeme, et Tartu üliõpilaskonnad oli 1916. aastaks oma koosseisult rahvaliselt tubliti progressiivsemad ja et 1917. aasta kodanlike - demokraatlikust submaarevolutsioonist osavõtuniseks olid Tartu üliõpilaskonnast, võitlusalset ja rahvuslõkke koosseisu ametid, valdava enamuse all. Et Tartu üliõpilaskonnad ka tõesti submaarevolutsioonis aktiivset osa mängis, tõestavad meile käesoleva töö erimeses peatükis toodud andmed. (vt. I ptk) Kuid samas nägime ka, et Tartu üliõpilaskonna rahvaliselt enamik submaarevolutsioonist järgi lakkas olema revolutsiooniline, taandus tööliste kõvalt kodanlike seljake, andis normaalselt töötava tööliisklassi vastases võitluses.

Põhjusel üliõpilaskonna transpordile revolutsioonist peale kodanlike - demokraatlike rahvaduste saavutemist, annabki tolleajase üliõpilaskonna võitlusalset koosseisu ümber. Kodanlikest ja rahvalikest hõltest üliõpilaskonnad ei ole töolistest juhtida ainult senikaua, kui proletariaat võitlus nende huvide eest (kodanlike - demokraatlike rahvaduste eest) kuid proletariaatide

elanumiseks ja pimedusele neil hõlpsalt, proletariaadi teotemiseks pimedusele üliõpilastele neisidemed tööliklassiga (teate vasti pimedusele tööliklassil erinevad üliõpilaste seas peagi täiesti), seerastu olud neil aga vere vedameel olmas hõlpsalt hõlpsalt hõlpsalt, mille vastu proletariaat järgnevalt oma löögid sunnas, mis samas üliõpilasteoma enamikke mitte ainult revolutsioonilisest loomusest kõrvale jääma, vaid samas aktiivselt oma "isade" kõrvale proletariaate revolutsiooni vastu võtma.

## VI Lõppsona

Ajajärjekorras Stolepini reaktsioonist kuni Ok-  
 toobri revolutsioonini ettevalmistusperioodini kirjutas  
 Tartu ülikool endast ühte paljudest ülikoolidest  
 si Venemaal ülikoolidest, suuremades Venes teiste  
 ülikoolidega enam-vähem nii oma organisatsioon-  
 võlt kui ka üliõpilaste sõjaväelselt ja rahvus-  
 lükkult kaostiselt. Mõningad erinõuadised  
 hi erines. Nii näiteks võrreldes teiste Venes üli-  
 koolidega (nõuadised kui olemasoleval materjalil  
 seda võimaldaneel selgub) oli Tartu ülikooli  
 arstiteaduskonnal Venes teiste ülikoolide arstitea-  
 duskondade hulgas üks suuremaid: Peterbu-  
 ri ülikoolis püüdis arstiteaduskond täiesti,  
 Odensas oli ta 4-ja Teaduskonna hulgas pidevalt  
 võrreldes kohal, ainult Kaasanis oli arstitea-  
 duskond suuremaks teaduskonnaks, ent kaugel-  
 li mitte nii domineeris kui Tartu ülikoolis. Sa-  
 muti oli Tartu üliõpilaskonna rahvuslõhus koosti-  
 sus mõningad erinõuadised kohal ja pärisrahvaste osas  
 (arsti ja teiste üliõpilaste) kui ka baltiseerlaste osas  
 osas. Ka ürgine jureli rahvusest üliõpilaste arvu  
 suhtelisest kõrgusest võrreldes teiste Venemaal ülikooli-  
 dega, kirjutas ka see harkas ühe rangemalt jure-

toide võrre püüa püüame. üldiselt aga saame  
Tartu ülikool reedeldaval perioodil kiste Vene  
ülikoolidega.

Saamuti soovustas Tartu progressivne üli-  
õpilaskond ühe osa kogu Venemaa progressi-  
vsest üliõpilaskonnast, millele kogu muna-  
noetuna kujutas endast eilist üliõpilaskon-  
na pöudu üldises trümmivastases võitluses.  
Teiselt poolt oli Tartu reaktiivne üliõpi-  
laskond üheks osaks Venemaa reaktiivsest  
üliõpilaskonnast.

Üliõpilaskonna radikaalse ja reaktiivse  
kui jõudude vahelise selgitamisel omab täht-  
sust üliõpilaste sotsiaalse koosseisu uurimine,  
kui juures radikaalse kui võldele võivad kun-  
tuda üliõpilased, kes pärinevad üliõpilaskonna kesk-  
- ja alamast kihist (võrdne seisus, vene-  
võle lõpetajate väed, väikekodanlus, vähe-  
võimad ja keskmisele poolel j.t.). Sotsiaalse pärit-  
olu tegurite lisanduvad selles mõttes väike-  
võimast üliõpilaste puhul rahvusliku võimuse  
tegurid (juudid, poolakate, ukrainlaste, armen-  
laste j.t. puhul). Reedeldaval ajavahemikul vä-  
gime üliõpilaste radikaalsele kui kuuluvate  
te elementide arv ja pidevat tõusu on sotsiaal-  
ses kui rahvuslikus koosseisus (võim ja jõud  
rahvusist elementid, väikekodanlus ja alamvõim-  
lused j.t.)

Nabmanirevolutsiooni üliõpilaste saarute veel radikaalsed elemendid valdava ulkusele. Nende radikaalsete elementide kerge mõju avaldub si Nabmanirevolutsiooni ühendamises, millel Tartu üliõpilaskond nägi aktiivset osa etendab.

Nägime, et üliõpilaskonna radikaalne tuge oli revolutsioonilises lohkumises järjekindlalt ümber veel ühiskondlikul kihil, millest te järgnes järelejärel over kodanlikult vutelligentsist, kes armult revolutsiooni tõrjumomentidel nähtamisel oma opovtsoonidest, kuid revolutsiooni teadudles järelejärel reaktiivse poliitilises armul kompromissile freevalitusega. Radikaalne üliõpilaskond õeldes ajutiselt lahki oma "sardest" järelejärel "tuhrast kolleegidest" (kodanlik vutelligentsi vutol), seisilistest oma revolutsioonilisest ke reaktiivse järel, ulatades töölikkumise teastoursi prooodel proletariidile vut vutlus, kodanlik-demokraatlike vabadustest. Kuid kodanlik-demokraatlik revolutsioon oli üliõpilaste revolutsioonilise lohkumise finaalk. Oles seeruteand kodanlik-demokraatlikul vabadusel, mis kindlasti ke ole kodanlik ühiskonna valitvetele kihilile, teandus ümber radikaalne üliõpilaskond oma enamusel töölikkumise oma

127.  
"isade" ja "kolleegide" valaduse, mis alustasid  
võitlemist proletariaadi edasiste huvide vastu  
sehtisenda Föedera demokraatia - demokraatia  
laselele rahvamajale proletariaadi diktatuuri  
nõud. Arvult väga väike osa üliõpilastest  
suntis tõslikult rahvanda sotsiaalse päritolu  
kannitatist ja keegi muu proletariaadi võit-  
luse sotsialismi searutemise eest. Enamus üli-  
õpilastest annab aktiivselt "hartsme" koos teiste  
kodanlike kättsilise kodanlike-demokraatlike  
"rahvadusi". Tartu üliõpilaskond, vana üliõpi-  
laskond ütlese, ei saanudki olla järjekonnalt  
ja lõpuni revolutsiooniline, sest tema valdades  
pundlusele peapri teie lõhult proletariaadi elemen-  
did, mis on arvutatiks järjekonnala revolutsioo-  
nismuse kandjateks.

\*

Üliõpilaskonna sotsiaalse ja rahvusliku koos-  
seisu missimone omale tähtsust teinud sellist  
simekohast, et saada ülevaadet mõllistele ühis-  
kondlikele kättsilele oli tseerajaks Tartu  
ülikoolis võrmeleleatud hardsuse seemone  
ja mõllised kättsel pöördel peema ülikooli us-  
te take.

Kui mõadumud sajnali lõpud ali Tartu üli-  
kool omamuel pubit federaal-seisvoldku olme,  
võis meel hardsu vaks ajaks on üliõpilaskondal



riigi hõlksuulise omandamisega, reaktiivse  
ülikooli, kus talil stipendiaumitega olid va-  
rustatud ainult 3,5% üliõpilastest.

Ka kodanliku Eesti ülikool ei taasel-  
mugiingused unustata üliõpilaste sõtsuel-  
suse koosseisu. Kodanlik Tartu ülikool, ol-  
les klassiülikool ei avannud oma ühisi kün-  
dele rehvamande lastele, sest **klassi** kool  
"... nõuab kõrgelt ja igamugelt õpilaselt  
ainult ühte: et ta teaks endale õpetamise  
est. Õppekava erinevust võhaste ja väeste  
jooks pole klassi koolis mugi vähe, sest need,  
kel pole rahendusel õppevahuks, õppevahen-  
dote omandamisest, õpilase ülalpidamisest  
kogu õppeaasta kestel — need klassi kool  
kõtsalt ei lase ... hariduse juurde." <sup>1)</sup> Kodan-  
liku Eesti ülikoolis domineerivad Eesti kapi-  
talistide ja kuralduse "pojuksel", kes papede  
rahvastikutel "igaveste üliõpilaste" õppi-  
mise aremel oma aega neitel koos endis-  
te baltiparvute nõmkestega korporatsioonide  
ja üliõpilaseltrides buržikommitee "koolike  
tõrksusega." Sealjuures oli uelle — "organi-  
seeritud" üliõpilastele — tejetud ülikoo-  
li lõpetamisel kodanliku konna poolt, soojel  
kohakendel, kune samal ajal ühiskund keh-

1) V. J. Linn, Kultuuris ja kervates, lk. 40.

124.  
võimalist võitlust päriõiguse üle üliõpilane, kes  
väljõles ja nõudes võitluse katus kambreis, pan-  
nes kaelale oma terve, püüdnud hoolma-  
ta kõrgest raskust omaenda kaitset,  
jätti kuni „metrikuul“ (mis nimega kadam-  
lohus üliõpilis põlastavalt kehrenud üli-  
õpilasi, kes ei seama ega tehtumelki mure-  
da kulumatuse üliõpilisorganisatsioonide)  
oma kaitsele vastavalt kohtadest olme.  
Kadaluks valitus ei leinud unelagi sellis, et  
nõmadelde töötate võitluse lastele kaitset,  
narel vastepooli, te püüdis kõrgsti tehistada nende  
püüdnud kaitset omaenda, seda te teji oma  
kaidus misteini kanda, mis tehtus teorakvastaba-  
davast võitlusest: „Kõrgsti teji oma kaitse-  
de püüdnud!“ st. töölise lapud ärgu püüdnud  
kaidusele kehrenud, mis on kadaluks üliõ-  
pilis aruult võhaste monopoolis. Kõrgemate  
õppeasutuste võhaste järd mureluts üsti töötava  
rahva lastele. Eesti töölisel tuli need võhaste  
ide arende argu oli seda teinud vene proletariidist  
1917. a. Oktoobri revolutsioonis — proletariidist  
diktatuuri kehtestamise teel. Vene proletariidist  
eeskujul kehtestati üsti töölise poolt 1940.  
aaste juulis proletariidist diktatuuri, mille tu-  
lemusega kaidus aruult võhaste monopoo-  
list lastele murede õiguse, õigust, mis ei

ole aruvalt tühijalgas deklaratsioon veeru on selle  
 kodanlikud õigusel, veel mis on riigi poolt  
 spetsiaalselt tagatud. Nõukoguile naarsele ansti-  
 quo kõrgemale harridusele tagatud riigi poolt mak-  
 tavate stipendiumite, ühiselanute ümbraste  
 korteri võrnerahustega jne. Kõrgema õppeaste  
 3060-st üliõpilasest Tartu Riiklikus ülikoolis  
 saab võimalike stipendiumi 2672 üliõpilast  
 s.o 87,3% üliõpilaste üldarvust. (Kõllene enne-  
 mus nõudis juurei Keiserliku ülikooliga, kus  
 olid stipendiumiga varustatud vaevalt 3,5% üli-  
 õpilastest.)

Tänapäeva Tartu Riiklik ülikool kujun-  
 tab endast ühte paljudest ülikoolidest Nõu-  
 koguile Loodus — riigis, kus hoolitsemise  
 rahvahariduse pealeva tõusmist on ühise  
 tähtsamat riigi ülesandeks, kus rahvahar-  
 idus on seavtunud eumolematu tarne. Selle  
 ideloomust veel parimad Dr. Bulge nri poolt  
 Moskva Nõukogu produlokko koosoleku (6. nov.  
 1950.) kõnes teadud andmed: „Algkoolides,  
 seitsmeklassilistes koolides ja keskkoolides, teh-  
 nikumides ja teistes keskõppeasutustes õpib 37  
 miljonit inimest. Kõrgemates õppeasutustes  
 õpib 1.230.000 üliõpilast.“<sup>1)</sup> Nõudles 1914.

\* Andmed on saadud Tõu õppeasutusest.

1) „Noorte Heal“, nr. 265, 7. XI 1950

aastage on praegusel hetkel üliõpilaste arv loo-  
kandele 40 konda suurem. Need on arvuol mulli-  
sedel rehvini ei tunnust mõnikomne ajä lugu.

kuu ajä stu töi täieliku mündatuse Tartu  
üliõpilaste võtvaalosse koosseisu. ülikoo-  
li usuld aranesed tästava rahva poegedele ja  
tütardele, kes moodustavadki, endiste aedlike  
ja kodanluse võnele asemel, Tartu Riikliku üli-  
kooli — nõukoguale ülikooli — üliõpilas-  
konna enamiku.

Tartu Riiklik ülikool on üks Nõukoguale Loodu-  
— paljorahvusliku vngi ülikoolidest, kus eesti  
üliõpilaste kõrval õpit ka üliõpilasi teistest  
lindurabariididest. Tärestil-õmner on Tartu nõu-  
kogude üliõpilaste mhtunune üksteisse võ-  
uldes. Freiaage ülikoologe, kus ühes rahvus-  
ed olid elistatud seisundis, teised aga aas-  
miselt alaudentuel alukonas. Tartu Riikliku  
ülikooli üliõpilaste paljorahvuslises peres on  
kõrgist rahvustest üliõpilanel tärestil võreled.  
üliõpilaste omavahelise mhtlemise aluseks  
on nõukoguale rahvaste vernerlt sõprus,  
mis ühe nireneb töö ja ütlisele kätjus.

## Kasutatud kirjandus ja allikad

### A. Marksismi klarnikud.

Lenin, V. I., Vene sotsiaaldemokraatide ühisanded,  
Valitud teosed, 1. köide lk. 97-109  
Tallinn, 1945.

= V. I. Lenin, Valitud teosed 1.

Lenin, B. U., Вступительное обозрение, Социализм,  
номм 5, 4. изд. lk. 229-276.

= B. U. Lenin, Соц. номм 5

Lenin, B. U., К гербернской бездоме, Социализм,  
номм 6, 4. изд. (1946) lk. 325-392

= B. U. Lenin, Соц. номм 6

Lenin, B. U., К вопросу о коммунистическом  
мерстве народного просвещения,  
Социализм, номм 19, 4. изд. (1948) lk. 113-122

= B. U. Lenin, Соц. номм 19

Lenin, V. I., Narvõnikute fantastiliste projektide  
pärlid, Marx, Engels, Lenin, Stalin, Kul-  
tuurist ja kasvatusest, lk 39-45  
Tallinn, 1947.

= V. I. Lenin, Kultuurist ja kasvatusest.

Stalin, J. V., Venemaa Sotsiaaldemokraatlik partei  
ja tema lähemed ühisanded, Teosed, 1. köide  
lk. 11-30, Tallinn 1947

= J. V. Stalin, Teosed 1. k.

Stalin, J. V., Proletariaat võitleb, kodumaa võitlus  
 loodu valitusega, Teosid, 2. köide lk. 21-25.  
 Tallinn, 1947.

= J. V. Stalin, Teosid, 2. k.

Üleliidulise Kommunistliku (bolševikkude) Partei  
 ajalugu, lühikursus. Moskva, 1943.

= ÜK(b)P ajalugu

### B. Allikad

1.) ENSV Riiklikus Ajaloo Keskarchiivis (RAKA)  
säilitatavad toinikud:

Fondis nr. 402 „Tartu ülikool“ säilitata-  
 vad säilitusüksikud (si)

„Музейный состав Императорского  
 Юрьевского Университета 1908-1916“

= Järelkud koosseisud.

„Очерк Императорского Юрьевского  
 Университета 1908-1916“

= ülikooli aastaraamatud.

„Дело Совета Императорского Юрьевс-  
 кого Университета, принятое в чис-  
 ло студентом сент. 1904 - марта 1914“

= Трассеанте...

„Актелянтис, свидетельства, послуш-  
 ных списки и переписка с антеларо-  
 ндми повоинцаками, студентами  
 различных заведений и други-

мн о приеме их в университет.

мг-ч, 5.V - 19.VIII 1914

к-с, 15.III 1911 - 16.XI 1915

о-м, 2.VIII - 27.XI 1915

в-л, 30.VI 1915 - 25.I 1917 "

= Прием студентов..

" Акт о том, свидетелства и переписка с университетами о пересылке документов студентам и отказе им в приеме, к-ф, 16.II 1916 - 19.X 1916.

= Прием студентов 1916.

" Переписка со студентами различных учебных заведений о приеме в университет (принимание евреев) 1910. "

= Прием студентов 1910.

Fondis nr. 296 "Каммергериня Инфрангского Фудбернатора", sivilitatead sivilitus, uhi kuul:

sü, nr. 13 " О безпорядках в Императорском Юрьевском Университете в связи с кончиной гр. Л. Н. Толстого 1910г."

= ENSV, RAKA, F. nr. 296, sü 13

sü nr. 14. " О лицах обвиняемых в государственном преступлении 1911. - "

= ENSV, RAKA, F. nr. 296, sü 14.



Корбут, М. К., Казанский Государственный  
 университет имени В. И. Улья-  
 нова - Ленина за 125 лет. Том 2.  
 Казань, 1930

= Казанский университет

Pankratova, A. M., NSV Loodu Ajälugu, III osa, Tallinn,  
 1946

= NSV L ajalugu

Ленинградский университет 1819 - 1944,  
 Москва, 1945

= Ленинградский университет

Одесский университет за 75 лет (1865 - 1940)  
 Одесса, 1940

= Одесский университет

Большая Советская Энциклопедия, Том 39.

Брокгауз, Ефрон, Энциклопедический словарь,  
 тома 21, 35.

= Брокгауз-Ефрон, Энци. словарь.